

Online ISSN : 2395-602X

Print ISSN : 2395-6011

[UGC Journal No : 64011]

International Journal of Scientific Research in Science and Technology

Certificate of Publication

Ref : IJSRST/Certificate/Volume 9/Issue 5/8643

13-Oct-2021

This is to certify that **M. C. Kale** has published a research paper entitled '**Ethno Medicinal Plants Used By Local People during Covid-19 Pandemic in Chandrapur District**' in the International Journal of Scientific Research in Science and Technology (IJSRST), Volume 9, Issue 5, September-October-2021.

This Paper can be downloaded from the following IJSRST website link

<https://ijsrst.com/IJSRST2195151>

IJSRST Team wishes all the best for bright future

Editor in Chief
IJSRST

website : <http://ijsrst.com>

Scientific Journal Impact Factor = 7.214

Peer Reviewed and Refereed International Journal

THE IMPACT OF MOBILE PHONES ON SOCIETY IN THE 21ST CENTURY

Amol D. Thamke¹ and Prof. Dr. Ranjana H. Lad²

¹CHB Department of Sociology

²HOD Department of Sociology

AnandNiketn College, Warora, Dist. Chandrapur (M.H)

*Corresponding Author: thamkeamol4@gmail.com

Communicated : 08.03.2022

Revision : 15.03.2022

Published: 02.05.2022

Accepted :28.03.2022

ABSTRACT:

Today's society is not talking about social relations but about cell phones. Its usefulness and its effect is seen in the fact that the use of mobile phones in India from 2000 to the present began from the top down in the community, in government institutions and in government institutions, adults and children have increased equally. in the midst of it all. This popularity, popularity and use has established mobile devices as an important social media link on the one hand, and on the other hand it has become a matter of public concern. Today, there are about 27 crore mobile users in India. Every fourth person in India has a cell phone. It is estimated that 10,000 mobile phone sets are sold every hour in India. Recently, India surpassed the United States in number of mobile phone users. Now China is just ahead of India. On average, a family in India has more than one cell phone. There was a time when the cell phone just said it could be called and heard, but it was still amazing because it was handled anywhere by hand. But now the use of cell phones has changed. Now it is not just a calling or listening device but it does many things at once. Whether you reduce or increase mobile use, it also affects your public health.

Key words: - Mobile Phone, Information System, Social Relations, Psychological Impact, Positive Consequences, Negative Consequences.

INTRODUCTION:

"The information system is an important part. The whole world revolves around information. The basis of any private establishment or government office is real and authentic information. Information has a wide field of its own. Information has no limits and its forms are also limitless, And it is only when various techniques and modern tools are used to achieve this that the Green Revolution, the Information Revolution emerged after the Industrial Revolution.

"Data has a very significant place in our daily lives. Innovative measures and efforts are being made to transfer information from one place to another. Communication systems such as the postal service, telephone, radio, television and satellite are the result of these efforts. "The name of the mobile phone comes from this area. The present is the time of mobile revolution. If the telephone is only in one place, the mobile

phone can be carried anywhere. The information in the telephone flows through the wires. An electronics device (device) used for telecommunications, called a mobile phone (mobile) or cellular phone (cell phone) in English, can be used to communicate and exchange information with the help of mobile phones.¹

Currently the greatest gift of science is the mobile phone (movable telephone device), the device that has taken human society to the moon. The first invention of the telephone was made by Grahamwell in 1876. By telephone, a person can talk to their family members who have moved from one place to another, but this service is limited to a specific location. Currently the greatest gift of science is the mobile phone (movable telephone device), the device that has taken human society to the moon. The first invention of the telephone was made by Grahamwell in 1876. By telephone, a person can

STUDY OF THE EFFECT OF 'MGNREGA' SCHEME ON RURAL UNEMPLOYMENT

Dr. Ranjana H. Lad¹ and Pramod N. Satpute²

¹Associate Professor & HOD (Sociology)

²Department of Sociology

Anand Niketan College Warora , Dist- Chandrapur,
Gondwana University Gadchiroli

Communicated : 10.03.2022

Revision : 18.03.2022
Accepted : 30.03.2022

Published: 02.05.2022

ABSTRACT:

In this article, what kind of unemployment is found in Warora development group in Chandrapur district of Maharashtra, what are the causes of unemployment, what is the effect of MGNREGA scheme on it. An attempt has been made to find out. From which it came to light that almost all the villages of the group are found in rural areas. Therefore, mainly rural unemployment i.e. seasonal unemployment and hidden unemployment is found here. There are many reasons for unemployment, but the main ones are lack of education and lack of capital. As a result, along with unemployment in rural areas, many aspects of workers' lives have been affected, in areas where work has been done well. The rural laborers have got employment. The increase in income has improved their standard of living. Their purchasing power has also increased.

Key words: - *Unemployment, Development, Labours, Power, Capital, Rural.*

INTRODUCTION:

India is a country of villages. According to the 2011 census, about 70% of the population lives in rural areas. 1. 65.20% of Maharashtra's population lives in rural areas and 64.83% of Chandrapur district's population lives in rural areas. There are also tribal tribes in this state. 9.35 per cent of the total population are Scheduled Tribes and 11.81 per cent are Scheduled Castes. Therefore, along with educated unemployment, unemployment in rural areas is higher. Unemployment is not a problem of any one region but it has become a serious problem all over India. Lack of education among the people is the main cause of unemployment in rural areas. Being uneducated or less educated has a big impact on their thinking, lifestyle and way of working. In January 2011, India's unemployment rate was 9.2 per cent, with rural unemployment at 10 per cent and urban unemployment at 7.1 per cent. The unemployment rate in 2012 was 3.6 percent.

"When a person wants to work and he is physically able to work, but if he does not get a job that will enable him to make a living, then this kind of problem is known as unemployment problem. 2. Unemployment causes many kinds of problems. Unemployment. Due to this people commit theft, robbery, robbery, anti-social activities. So social unrest spreads.

The Mahatma Gandhi National Rural Employment Scheme, an ambitious scheme of the government, was launched with the objective of making people self-reliant by reducing rural unemployment. "MNREGA is the first law in the world to guarantee large-scale wage employment. The primary objective of this Act is to increase wage employment. Its supporting mission is to strengthen the management of natural resources and promote sustainable development through actions that address the causes of chronic poverty, such as drought, deforestation and soil erosion". 3. The scheme will go a long way in reducing unemployment.

Mahar soldier in British army-An overview

Arvind Dhoke
 Anand Niketan College ,
 Anandwan, Warora
 Mob- 9404537977
 Email- arvinddhoke@gmail.com

Abstract -

The Mahars were and remain the largest untouchable cast in Maharashtra. Every village in the Marathi speaking area had its Maharwada. The traditional position of the Mahar in the village communities was ambiguous, inferior and yet responsible in a way beyond that of servants. Their ritual status was low. Mahars were impure in the eye of upper caste people. Their duties included sweeping the village roads and removing and skinning the carcasses of dead cattles. They also acted as village police watchman and messengers. There is some evidences that they were included in village panchayat and that their testimony was required in boundary disputes. The hereditary duties of the mahars entitled them to balluta and Vatan. Mahars were averaging 9% of the population of Maharashtra.

The basic structure of Indian army (as distinct from British soldiers serving in India) was established as early as 1789, until after the Maratha wars, the Bombay Presidency controlled only a very limited coastal area, corresponding roughly to Ratnagiri district. Mahars and mangs from this region were heavily recruited, the mahars constituting as much as 1/5th to one quarter of the Bombay Army. Mahars were in the Navy as well as in infantry, they were not found in cavalry. The capabilities of the Mahars as soldiers were recognised by the British officers serving in the Bombay Army who generally had a high opinion of their low cost troops. Cadell has cited several instances of unusual gallantry, one instance was the battle of Bhima Koregaon in which 49 sepoy of the first and second Regiment (Bombay grenadiers) die fighting a much larger force commanded by Peshwa. Of the 49, Cadell noted that, 40 were mahars. This episode was become a source of great Pride for the mahars, Dr Babasaheb Ambedkar came from an army family. His father, both grandfathers and 6 maternal uncles were all Subedar Majors.

आत्मनिर्भर भारत : संधी आणि आव्हाने

प्रा. अरविंद ढोके^१ व प्रा. डॉ. प्रकाश तितरे^२

^१इतिहास विभाग प्रमुख

आनंद निकेतन कॉलेज, आनंदवन, वरोरा, जि. चंद्रपूर

^२अर्थशास्त्र विभाग प्रमुख,

विवेकानंद कला व वाणिज्य महाविद्यालय, भद्रावती, जि. चंद्रपूर

Corresponding Author : arvinddhoke@gmail.com, titre-prakash@gmail.com

Communicated : 17.03.2022

Revision : 27.03.2022
Accepted : 30.03.2022

Published: 02.05.2022

सारांश :

आत्मनिर्भर भारत हा आता फक्त घोषवाक्य नसून राष्ट्रीय संकल्प आहे. हे उद्दिष्ट पूर्ण करण्याकरिता सामूहिक प्रयत्नांची आवश्यकता आहे देशांतर्गत उद्योगाला चालना देण्यासाठी मानसिकता व धोरणात्मक चौकट बदलणे हे अत्यंत आवश्यक आहे.

भारताला आत्मनिर्भर बनविण्याकरिता व आत्मनिर्भरतेकडे वाटचाल करण्याकरिता भारताचा ग्रामीण विकास, महिलांचे सक्षमीकरण, विविध शासकीय योजना चा परामर्श, भारतीय अर्थव्यवस्थेवर बवअपक-१९ चे झालेले परिणाम असे अनेक विषयांच्या संदर्भात देशातील सामाजिक व आर्थिक नवकल्पना जाणून घेण्यास मदत मदत होईल व भारताला आत्मनिर्भर होण्याकरिता मदत करता येईल असे वाटते.

आज या विषयाचे महत्त्व बवअपक-१९ च्या महामारीच्या काळात अतिशय जास्त आहे कारण या महामारी मुळे देशासमोर अनेक प्रश्न किंवा समस्या निर्माण झालेल्या आहेत त्या सोडविण्याकरिता भारत सरकार तसेच राज्य सरकार प्रयत्न करित आहेत परंतु जी मनुष्यहानी झालेले आहे ती भरून निघणार नाही. त्यामुळे अत्यावश्यक सामाना करिता किंवा अन्नधान्य करिता आपण दुसऱ्या देशांवर अवलंबून राहणे उचित होणार नाही. या उद्देशाने १२ मे २०२० ला प्रधानमंत्री नरेंद्र मोदी यांनी आत्मनिर्भर भारत ही संकल्पना देशासमोर मांडली. ती पूर्ण करण्याकरिता भारतीय अर्थव्यवस्थेत तेव्हापासून मोठी गुंतवणूक करण्याच्या उद्देशाने व विकासाला चालना देण्याच्या उद्देशाने २० लाख कोटी रुपयांचे पॅकेज जाहीर केले आहे.

अर्थव्यवस्था, पायाभूत सुविधा, तंत्रज्ञान चलित प्रणाली, दोलायमान लोकसंख्याशास्त्र आणि मागणी या पाच पिल्लर वर आत्मनिर्भरतेचे प्रयत्न अवलंबून असतील असे स्पष्ट करण्यात आले.

हे सर्व लक्षात घेता संशोधकाने "आत्मनिर्भर भारत : संधी आणि आव्हाने" या विषयाची निवड केली आहे. या शोधनिबंधात आत्मनिर्भर भारताकरिता भारतात असलेल्या संधी जसे भारतीय संविधान व त्यातील तरतुदी, युवाशक्ती, नैसर्गिक संसाधने, सांस्कृतिक भरोहर, मानवी भांडवल, पर्यटन व्यवसाय, भारतीय बाजारपेठ इत्यादीबाबत चर्चा करण्यात आली आहे. तसेच आत्मनिर्भर भारत होण्याकरिता भारता समोर आव्हाने आहेत जसे भांडवल निर्मिती चा दर कमी, निम्न प्रतीचे मानवी भांडवल, तांत्रिक प्रगती व नवप्रवर्तन याची कमी, उद्योजकता व उपक्रमशीलता याची उदासीनता, राष्ट्रीय चारित्र्याचा अभाव, आर्थिक व सामाजिक विषमता.

बीजशब्द : आत्मनिर्भर, नवप्रवर्तन, भांडवलनिर्मिती, राष्ट्रीय चारित्र्य, सक्षमीकरण.

प्रस्तावना :

भारतातील कला व संस्कृती लक्षात घेतल्यास भारत प्राचीन काळात आत्मनिर्भर होता असे दिसून येते. स्वातंत्र्यप्राप्तीनंतर भारत आत्मनिर्भर बनावा असे भारतवासीयांना वाटत होते. महात्मा गांधी असे म्हणायचे की लोकांनी संपूर्णपणे स्वदेशी वस्तू वापराव्यात. आपल्या देशातील नैसर्गिक संसाधन व कच्च्यामाल वापरून तयार होणाऱ्या वस्तूचे प्रयोग ते करित असत. हे आत्मनिर्भर भारता करिता स्वातंत्र्यानंतर पहिले पाऊल होते असे म्हणता येईल. परंतु दुर्दैवाची गोष्ट अशी की स्वातंत्र्यानंतर सत्तर वर्षांपेक्षा जास्त कालावधी झाला असला तरी आपण

स्वयंपूर्ण होऊ शकलो नाही. Covid-19 महामारी च्या संकटात देशात अन्नधान्य व अन्य आवश्यक सामानाची टंचाई दिसून येत आहे. वैद्यकीय क्षेत्रावर आलेला ताण, आवश्यक औषधे, व्हेटीलेटर्स, ऑक्सिजन यांचा झालेला तुटवडा यामुळे मोठी मनुष्यहानी झालेली आहे.

Covid-19 च्या महामारी मुळे आंतरराष्ट्रीय व्यापार मर्यादित झालेले आहे. त्यामुळे जे देश विदेशी व्यापारावर अवलंबून होते त्यांना मात्र मोठ्या संकटाला तोंड द्यावे लागत आहे. भारतालाही आयाती बद्दल मोठ्या अडचणी सहन कराव्या लागत आहे. त्यामुळे भारताचे पीएम नरेंद्र मोदी यांनी आत्मनिर्भर भारत हा संकल्प केलेला आहे.

भारताच्या परराष्ट्रीय धोरणाचे बदलते स्वरूप

प्रा. तटाशील एन. सुटे

आनंद विद्यापीठ, मानसिकशास्त्र
 आनंदवन, धरण

सारांश -

साम्राज्यवाद, वसाहतवाद, फॅसिस्टवाद, वशवाद व दडपशाही धोरणांला विरोध करून स्वतंत्र भारतात अलिप्ततावाद व शांततावाद धोरण स्विकारले. पण अलिप्ततावाद म्हणजे तटस्थता नव्हे तर जागतिक राजकारणातील होत असलेले बदल व परिस्थिती लक्षात घेऊन आपल्या परराष्ट्रीय धोरणांची अंमलबजावणी केलेली दिसून येते. त्यामुळे मोठ्या सज्यांच्या लष्करी गटात सामिल व होतारी शितयुद्धोत्तर काळात जागतिक सतुलन राखून आपले राष्ट्रहित सुरक्षित ठेवण्यास भारत यशस्वी ठरला. सध्या काळात 'जेजरील राष्ट्रांवर चीनचा वाढता प्रभाव आणि अमेरिकेची अफगाणिस्तान मधून नाफार अशा स्थितीत भारताने जगात शांती व सतुलन राखण्याच्या दृष्टीने 'व्हाड' संघटनेच्या माध्यमातून भारताने सक्रिय भूमिका पार पाडणे गरजेचे आहे. त्यासाठी लुक ईस्ट धोरणापेक्षा अॅगट ईस्ट धोरणाला गती द्यावी लागेल.

प्रस्तावना -

स्वातंत्र्यापुर्वी साधारणतः 150 जणे भारत ब्रिटिशांच्या धोरणात होता. स्वातंत्र्याची अनेक गतक राजा मानसिकता परकीय सत्तांचे गुलामगंडरी असल्याने एकाच भारताचे कोणतेही परराष्ट्रीय धोरण दिसून येत नाही. 1947 ला भारत स्वतंत्र झाला. स्वतंत्र भारताने स्वतंत्र व सार्वभौम राबिधान घेतले. राबिधानाच्या 51 व्या कलमाला मार्गदर्शक तत्वांआधारे परराष्ट्रीय धोरणाचा उल्लेख करण्यात आला. 'जगाच्या पाठीवर कदाचित भारत हा एकमेव असा देश आहे की ज्याची संरक्षणेना परराष्ट्र धोरणाचे मार्गदर्शक तत्वे सांगते.' मायकेल व्हेर याच्या मते, 'व नेहरू हे भारताचे परराष्ट्रीय धोरणाचे शिल्पकार आहेत. म. गंधीसुद्धा व नेहरूंना परराष्ट्रीय धोरणासंबंधी गुरू मानले होते. म्हणूनच भारताच्या परराष्ट्र धोरणाचे नेहरूंच्या कल्पनेत तत्वे विचार आकाशा उडिष्टय व ईच्छा ई की छाम बदलेली दिसते.

भारताच्या परराष्ट्र धोरणाची प्रमुख तत्वे -

परराष्ट्रीय धोरण ही केवळ भावनिक, आदर्शादी मूल्यांचे आवाजलेले नसते तर राष्ट्रीय हित सेवा आणि सुरक्षा ही आवाजलेले असते. भारताच्या परराष्ट्र धोरणाचा सुध्दा राष्ट्रीय हित वच मुख्य आधार आहे. भौगोलिक स्थान, आर्थिक, सांस्कृतिक व राजकीय परिस्थिती लक्षात घेऊन स्वतंत्र भारताने परराष्ट्रीय धोरण स्विकारले. दुसरे महायुद्ध संपले होते आणि लोकशाहीकरणाची प्रक्रिया सुरू झाली होती तर सुरक्षा बाजूने अमेरिका व साम्राज्यवादी रशिया महानत्वा मधून उदयास आला. दानवी राज्यांनी आपआपल्या औद्योगिक

आर्थिक, लष्करी, साम्राज्याचा उपयोग करून जगाच्या इतर राज्यांचे प्रभाव टाकण्याचा प्रयत्न केला. जगाची विभागणी वान महासत्तांकडे होत गेली. ही आंतरराष्ट्रीय राजकारणाची पार्श्वभूमी. लक्षात घेऊन भारताने परराष्ट्रीय धोरण निश्चित करण्याचा अलिप्ततावाद, शांततावाद, साम्राज्यवाद विचार इतर साधारण राज्यांचे आदर्श इत्यादी महासत्तांच्या तत्वांचे स्विकारले. म्हणूनच जगातल्या राष्ट्रांच्या स्वतंत्रत्वाला पाठिंबा आणि जगातील राष्ट्र मत्तर होत भयत यासाठी प्रयत्न करण्याचा जेवढ्या साम्राज्यवादी शक्ती आहेत त्या साम्राज्यवादी शक्तींचा विरोध ही भारताच्या परराष्ट्रीय धोरणाची कानशिखा आहे.

अपरिहार्य धोरण

दुसऱ्या महायुद्धानंतर भाडविलशाही नेतृत्व हे शक्यतेकडून अमेरिकेकडे गेले. साम्राज्यवादाचा विचार सुध्दा टाकून अमेरिकेकडे तरतरीनेच आल्या. भारत सरकार हे अमेरिकेने साम्राज्यवादाचे बदले सरकार आहे हे पाहून पाहिले परी साम्राज्यवादी मोठे राष्ट्र रशियाचे म्हणणे होत त्यामुळे रशियाकडे भारताला जाण्यास मार्ग साधे तर अमेरिकेचे म्हणणे असे की, 'आम्ही भारताला परराष्ट्र वच पण विद्यान आवश्यक असेल नेवट पण भारताच्या लक्षाई लक्षणार नाही अनेक वच पण खत औपकी व टॅक्टेक कारणांने देणार नाही त्यामुळे हित व सुरक्षा दृष्टीने भारताला अमेरिकेची पूण सहकार्ये नाही. अशावेळी तत्कालीन काळात अमेरिका वा सोविएट रशिया या दानवी गटात जायला परताच, नाही म्हणून अलिप्त राष्ट्रधोरणासाठी पर्याय नाही.

अलिप्तता म्हणजे तटस्थता नव्हे -

अलिप्ततावाद म्हणजे केवळ लष्करी गट या विचारसरणी सापसून दूर राहणे नव्हे तर प्रत्येक मुद्दा सांगतेनुसार टरविणे एखादी गोष्ट चूक कि बरोबर टरविणे आणि त्यानंतर सत्याच्या बाजूने उभे राहण्याचे स्वातंत्र्य.

नेहरूंच्या मते, 'आपणत फॅसिस्टवाद, वसाहतवाद, वर्णद्वेष आणि दंगलशाही अशा जाईट प्रवृत्ती आहेत तत्पर्यंत स्वतंत्र विराघात आम्ही खरीरपणे व निसर्दिभावेन उभे ठाकू.' नवीन स्वतंत्र जगाच्या आशिया-आफ्रिका देशांना जोरजबरदस्ताने ल' करी गटाल सामिल करण्यासंबंधी हरकत घेऊ. नेहरूंनी अतोनी स्पष्ट केले की 'अथ स्वतंत्रत्वाला द्यावा असेल किंवा न्याय विराघला गला असेल किंवा आक्रमण घडले असेल तथे आम्ही तटस्थ राहणार नाही.' म्हणूनच सुरेक्ष कालचा प्रश्न कोरियन युद्ध, पाकिस्तान-बांगलादेश राघव, श्रीलंकतील आंतरिक राघव हे प्रसंगी भारताने पुढाकार घेऊन महासत्तांची भूमिका पार पाडलेली दिसून

१७. महिला आरक्षण व राजकीय सहभाग

प्र. डॉ. तक्षशील ना. सुटे
आनंद निकेतन महाविद्यालय, आनंदवन, वरोरा.

सारांश

भारतीय राजकीय प्रक्रियेत आरक्षणाचे घोरण हे मागास व दलित समूहाच्या राजकीय सहभागाचे एक महत्त्वपूर्ण साधन म्हणून स्वीकारण्यात आले. भेदभावाचे आधार नाकारून वचित रहिलेल्या घटकाला मुख्य प्रवाहात आणण्याचा हा एक प्रयत्न आहे. याच युद्धाच्या आधारे घटना परिषदेत महिला आरक्षणाची चर्चा झाली. मात्र घटनापरिषदेतील महिला सदस्यांनीच याला विरोध करून याचप्रकारचा विरोध "महिलासाठी वगळे मतदारसंघ" या १९३५ च्या कयद्यातील तरतुदीला झाला असे अगळे तरी २६ जानेवारी १९५० ला अमलात आणल्या नंतर भारताच्या संविधानाने भारतीय स्त्रि-पुरुषांना समान हक्क प्रदान केले. मात्र महिलांना मिळालेल्या राजकीय अधिकारांचे रूपांतर मताधिकाराच्या पलीकडे जाऊनाही. राजकारणाच्या वाग्या लाभलेल्या काही मोजक्या महिलांचे राजकीय प्रवृत्तिते दिग्गत होत्या व त्यांनी भारतीय राजकारणावर आपली छाप उमटविलेली दिसून येते.

१९७५ साली 'कॉमिटी ऑन द स्टेटस ऑफ विमन इन इंडिया' या समितीमध्येही महिलांच्या राजकीय सहभागावर चर्चा झाली. मात्र समितीच्या आरक्षणाच्या मागणीस बीणा मुद्दामदार व ललितका सरकार यांनी विरोध दर्शविला. १९८० नंतर महिला चळवळीच्या भूमिकेत बदल झालेला दिसून येतो. या दशकात मागास जातीयतेच्या यत्नीयतेने भारतीय राजकारणातील स्वरूप बदलून टाकलेले दिसते. स्त्रि चळवळीने जांर धरला. हुडापंथी, बलत्कार, कांठविक हिंसाचार, सामाजिक सुशिक्षिता इ. प्रश्न राजकीय पटलावर आणल्या गेले. यानून महिला आरक्षणाची मागणी बळ धरत होती.

महिला आरक्षण विधेयकाची वाटचाल

अशोक मेहता समितीच्या पंचायती राज्याच्या शिफारशींना प्रतिसाद देऊन काही राज्यांनी म्हणजे कर्नाटक, पं-जाब, आंध्रप्रदेश, महाराष्ट्र इ. राज्यांनी पुढाकार घेऊन स्थानिक सरकारांना नवनेतन्य दिले. आणि महिलांना राजकीय सहभागासाठी प्रयत्न केले. त्याचप्रकारच्या तरतुदी करण्यात आल्या. १९८८ मध्ये नॅशनल परसॅकटीव्ह फॉर (NPP) ने सुचविले की ३० टक्के जागा सरकारी आयांग आणि स्थानिक सरकारमध्ये स्त्रियांसाठी राखून ठेवण्यात याव्या. स १९८१ मध्ये राजीव गांधी सरकारने सर्वप्रथम महिलांसाठी ३०% आरक्षण असावे असा प्रस्ताव मादला. या अनुषंगाने ६८ वे घटनादुरुस्ती विधेयक संसदेसमोर आले. ते लोकसभेमध्ये पास झाले. पण राज्यसभेमध्ये अतिशय कमी मतानी फंडळले गेले. त्यासाठी असे कारण देण्यात आले की, जे विषय राज्यसरकारने आहे तेणे केंद्रसरकार हबळाहबळ करित आहे. राजीव गांधीच्या

शामनाकडून मिळणाऱ्या तुटपुड्या अनुदानावर सा वर्ष भरत पुष्पाकडवर, वर्तमान पत्र, नियतकारिते, फोन जोडणी, संगणक आज्ञावली त्यान प्रमाणे लयाकडून वर्ष भर राबविले जाणारे कार्यक्रम यावर ही पैसा खर्च करायना ही मोठी कमरत असते. णिक प्रशाळाच्या माध्यमा नेटवर्किंगच्या माध्यमातून या जाणार्थी सेवांमाखुया सेवा आपल्याला मार्बर्जनिक लयाच्या माध्यमातून शावयाच्या अनेक तर न्याला मार्बर्जनिक प्रशाळयाला शामनाकडून मिळणारे दान हे मोठ्ठा प्रमाणान वाढवावे लागेल तरच जिनिक प्रशाळयाच्या माध्यमातून मिळणाऱ्या मध्ये बदल येऊ शकतो. आणि मार्बर्जनिक प्रशाळये किंग न्या माध्यमाने जोडले जाऊ शकतात किवा प्रशाळये नेटवर्किंगच्या माध्यमातून प्रशाळया सेवा शकतात.

सूची

१. फडके, द ना, ग्हालय संगणकीकरण आणि निकीकरण, युनिवर्सल प्रकाशन, पुणे, २०१२
२. लेले, वसंत विश्वनाथ, समग्र प्रशाळय आणि तीशास्त्र, युनिवर्सल प्रकाशन, पुणे, २०१५
३. www.google.com

29

कामगार चळवळ आणि डॉ. आंबेडकरांचा राज्यसमाजवाद

प्रा. लक्ष्मील नारायणराव सुटे
आनंद निवेदन महा वगेरा

सारांश :

सधने आणि उत्पादन साधनाच्या मालकीमुळे कामगारांनी वाम चळवळ निर्माण वळेल्या वस्तुवर संपूर्णपणे भाडवळदारानी मालकी प्रस्थापित होते. त्यामुळे वस्तुच्या विक्रीतून मिळणाऱ्या अतिरिक्त मूल्यावर सुध्दा भाडवळदारांना स्वक प्रस्थापित होते. तर, दुसऱ्या बाजूने वस्तुच्या निर्मितीमाती भागले वंशल्या व श्रम ओंवाणाग पण आधीच विचरनेत जगणाऱ्या कामगार मातीआड होते. "आपल्या समोर आज ती वंशल्याहोती सवल्पना आहे ती खाजगी उद्योगधंद्यावर उभ्या असणाऱ्या अर्थव्यवस्थेचा स्वोत्तर केंद्रेली मन्व्यवस्था आहे. ही मन्व्यवस्था म्हणजे श्रावधानाने भाडवळदारांनी अर्थव्यवस्था होय."

अशा भाडवळदारांनी अर्थव्यवस्थेच्या शोषणातून कामगारांनी मुक्ती व्हावी यामाती मान्यवादी व्हावी व्हावी असे मार्क्स म्हणतो. परंतु रूढीच्या नव्हीतून निर्माण वळेल्या मान्यवादी जातीमध्ये कामगारांची हुरहुरी ने निवर्तित होणाऱ्या होती आहे. दुसऱ्या भाग महान्मा मातींनी मन्व्यवस्था मन्व्यनेतून मागितल्या उत्पादनानाक भाडवळदार व कामगार या मन्व्यमध्ये मन्व्यय पडून न्यामी वन्व्यनेत वगावे. भाडवळदार वग समाजाना विश्वमन आहे. त्याने समाजाना विश्वमन या नान्याने आपल्या संपत्तींना आणि उत्पादनान्या साधनाच्या वापर समाजान्या मन्व्यवस्थांमाती करवा असे प्रतिपादन करून भाडवळदार वग शोषक आहे ही कल्पनाच अमान्य केली.

प्रास्ताविक :

Globalisation and Radical Inequality in America and Casteism in India

Takshashil N. Sutey

Department of Political Science

Anand Niketan College,

Anandwan, Warora

Mob.: 8806609134

Abstract:

Globalisation and Racial Inequality in America and Casteism in India examines the societal mentality of both societies: the Indian and American (Whites). The situation has never been changed, and does not even seem to change even in an era of globalization. In both the societies 'dominant groups' are still in the force to exercise a sort of domestic colonialism. As both the nations entitle to have suffrage, the casteism in India is annihilated by the constitutional amendments while racism by an act of Civil Rights Movement in USA. Still, it is dormant and explicit in different forms. In a globalised nation the acts of repression of suppression of the marginalised are prohibited, yet the national elitists silence and exploit the subaltern women and emasculate the men. While African American women, children and men negotiate their natural identities in USA. Dalits, the former untouchables, attempt to realise their natural identities by the Indian Constitution.

Keywords:

Savages, Native Americans, Slavery, Racial Discrimination

Introduction:

Over the past 20 years considerable investigation has explored the process that many have come to label globalization. Attempt have been made to consider globalisation in process in relation to ethnicity, gender, and sexuality. However, race and process of racialisation have recently been taken up as pivotal issues in academic discussion of globalisation and its transformative upshots in racialised American societies. Scholars have come to consider in new social and global spaces, post-9/11 world as an important starting point of globalisation. Hence, there is a need to reflect on significant moments in which economic and political process have been generated and managed through ideas about race in nation to pre-existing social relation of inequality and poverty. In this paper, I enthuse to discuss the theme of racialism in wider American hemisphere. As it has been an intrinsic part of an American society before globalisation was introduce in 1990s. The case is nowhere different about casteism in respect to Indian dominant culture hegemony. This paper tries to explain and hypothesize that even in the era of globalisation these age old practices still prevalent and dominant. At the outset, it will explore the nature of racial inequality in America, both in terms

भारतीय राजकारणात समाज माध्यमांची (सोशल मिडीया) भूमिका

डॉ. तन्वशील ना. सुटे

आनंद निकेतन महाविद्यालय

आनंदवन, वगेर, जि. चंद्रपूर

Communicated : 25.03.2022

Revision : 29.03.2022
Accepted : 02.04.2022

Published : 02.05.2022

सारांश :

आधुनिक काळात जवळपास सर्वत्र राज्यांनी लोकशाही शासनपध्तीचा स्वीकार केलेला आहे. लोकशाही लोकांच्या सहभागावर अवलंबून असते. लोकांच्या जबाबी परिपक्व व विकसित झाल्या तर लोकशाही अधिकृतिक वळकट होते. लोकशाहीत लोकांच्या सहभाग अधिकृतिक काळात, जनजागृती वाढी यासाठी प्रसार माध्यम सोशल मिडीयाची भूमिका वार पाहत असतात. म्हणूनच प्रसार माध्यमांचा लोकशाहीचा चौथा स्तंभ म्हणून त्यांना संबोधित प्रसार माध्यमांमध्ये वाढ करत होत आहेत. याचा अर्थ जुने प्रसारमाध्यम काळबाह्य झाले असे नाही. पण आज सर्वसाधारण नागरिकांमधून राजकारणाचे नेत्यांपर्यंत सोशल मिडीयाचा प्रभाव दिवसेंदिवस जाणवत जात आहे. जनजागृती करणे, जनसमाजाच्या मनात जाणवत राहणे हे प्रसारमाध्यम म्हणून घेणे गरजेचे आहे. लोकशाहीसाठी ही प्रसार माध्यमे उपयुक्त असली तरी सामाजिक संघर्ष व नागरिकांच्या कल्याण करणे म्हणून निव्वळ शक्तिवादी हे माध्यम कोणाचेच नाही. तेव्हा सोशल मिडीयाचा वापर करताना विचारक आणि विज्ञानक या शक्ती दृष्टीने समजून घेतल्या पाहिजेत व त्या लोकांच्यासाठी वाळ पाहिजेत.

प्रस्तावना :

प्रसार माध्यम हा लोकशाहीचा चौथा स्तंभ आहे. शासन-प्रशासनाचे निर्माण लोकांपर्यंत पोहोचविणे आणि लोकांच्या समस्या शासनाच्या लक्षात आणून देणे हे काम माध्यम प्रभावीपणे करित असतात. आज प्रिंट मिडीया-इलेक्ट्रॉनिक मिडीया हे सोशल मिडीया हा प्रवास अत्यंत वेगाने झालेला आहे. खेडयापाडयापर्यंत सोशल मिडीयाचे लोकांच्या मनात आपले अस्तित्व निर्माण केले. सोशल मिडीयावर असणं ही आताच्या काळाची गरज बनली आहे. मग अशा परिस्थितीत राजकारणी नेतेमंडळी सोशल मिडीयापासून दूर राहू शकत नाही. राजकारणी नेत्यांना घेत लोकांपर्यंत पोहोचण्याचे साधे व सोपे माध्यम सोशल मिडीया झालेला आहे. सोशल मिडीया आजच्या राजकारणाचा गाभा बनला आहे. छोटा-मोठा प्रत्येक राजकीय पक्ष सोशल मिडीयाचा वापर करून निवडणुकीच्या पक्षाचे स्वप्न साकारता दिसून येतो. अशावेळी सोशल मिडीयाला बगळून भारतीय राजकारणाचा अभ्यास करणे शक्य नाही.

माध्यमांमध्ये बदल व विकास :-

राजकारणी नेत्यांचे प्रसार माध्यमांशी जवळचे नाते आहे. १९६० च्या दशकात सुध्दा मुख्य राजकीय नेते प्रसार माध्यमांचा वापर करित होते. तत्कालीन राजकीय नेते पत्र लिहून मतदातांशी संपर्क साधत होते. पुढे वर्तमानपत्रातून आपली भूमिका मांडू लागले. आता पत्राची जागा समाजमाध्यमांनी घेतली. राहण्यासून ते

गावखेडयापर्यंत, वाडी-वस्तीपर्यंतच्या मतदातांपर्यंत प्रचार व संपर्काचे महत्त्वाचे माध्यम सोशल मिडीया झालेला आहे. राष्ट्रीय पक्षापासून प्रादेशिक व स्थानिक पक्षमुळात सोशल मिडीयाकडे वळलेला दिसून येतो.

साधारणतः २००४-०५ च्या दरम्यान अमेरिकेतील सिनेट निवडणुकीत कॉलफोर्नियामध्ये सर्वप्रथम फेसबुकचा वापर सुरू झाला. फेसबुकनंतर वाट्सअप, ट्विटर, इन्स्टाग्राम, युट्युब असे सोशल मिडीयाचे नवे-नवीन व आकर्षक माध्यम जगासमोर आले. भारतात २००८ पासून फेसबुकचा वापर सुरू झाला. अर्थात इंटरनेट वगैरे आधी होते. पण जनसामान्यांच्या वापरात फारसे नव्हते. पण फेसबुक आले आणि जनसामान्यांपर्यंत पोहचू लागले. पुढे वाट्सअपच्या आगमनाने तर लोकांना एकमेकांशी अधिकृत जवळ केले. 'कर लो दुनिया मुठ्ठीमें' असे म्हणत २०११ पर्यंत, जेव्हा एक लहानसे खेडे बनलयासारखे मोबाईलच्या छोटयाशा स्क्रिनवर दिसू लागले. भौतिक संस्कृतीबरोबर आपासी संस्कृतीच्या प्रभावाने लोक मनामन आनंदीत होत गेले. २०११ च्या 'लोकपाल मागणी आंदोलनात 'मै भी अन्ना.....' म्हणत सोशल मिडीयाचे भारतीय राजकारणाला पूर्णपणे आपल्या कवेत घेतले. त्याचा परिणाम २०१४ च्या लोकसभा निवडणुकीत दिसून आला. पुढे ज्या-ज्या राजकीय पक्षाने शिताफीने या सोशल मिडीयाच्या माध्यमांचा वापर केला त्या-त्या राजकीय पक्षाला राजकारणात फायदा झालेला दिसून येतो. आज भारतात ७० कोटी लोक फोन वापरतात. त्यातील २५

Right To Health: The Human Rights And Social Justice Perspective

Dr. Takshashil NSutey
Anand Niketan College, Warora
Mob - 8806609134

Abstract:

"Good health for all is an integral part of Fundamental Human Right", is recently declared by the Hon'ble Supreme Court of India. It is one of the facets of Social Justice. Every citizen is entitled to basic health facilities. Good health is the result of living in accordance with the law of nature relating to the body and environment. Central laws relate to un-polluted fresh air, direct sunlight, clean water, healthy environment etc. Health is not a static phenomenon; it is a multi-dimensional phenomenon including physical, medical and non-medical, spiritual, emotional, vocational and political wellbeing. Health is a personal responsibility and a major public concern. It thus involves the joint efforts of the whole social fabric, the individual, the society and the state, to protect and promote health. Health is a fundamental human right, it is an integral part of overall development, health is central to the quality of life and is not only a major social investment but also a world-wide social goal. The framers of the constitution incorporated Right to Health in the Directive Principles of State Policy (Part IV of the Constitution) under the provisions of the part IV all the citizens are entitled for good health and proper nutrition. The Supreme court of India who treat health as a right to life as a fundamental right to all under Article 21 of the constitution. In this article, an attempt has been made to analyze the constitutional provisions to protect the Right to Health and to evaluate the creative response of judiciary in making the right to health as a fundamental right within the meaning of Article 21 of The Constitution of India. In 20th Century India is facing problem of degradation of health. The Constitution of India is the supreme law to govern the entire nation. The condition of health is worsening day by day in spite of various health schemes and policies.

Keywords:

Health, human rights, Fundamental Rights, Directive Principles, social justice, social goal.

INTRODUCTION:

Health is a common theme in culture and civilizations. In fact, every society has its own concepts of health, as part of its culture and civilization. Health is a birth right. The oldest concept of health is 'absence of disease'. In some communities, health and harmony are considered equivalent, harmony being defined as 'being at peace with the self, the community, god and the cosmos'. The ancient Indians and Greeks shared this concept and attributed disease to disturbances in bodily equilibrium of what they called "humors." The Constitution of India confers various rights upon its citizens, imposes duties on them and issues directives to the state to protect the rights of its citizens by framing suitable legislation. The Constitution of India is the supreme law of India i.e. law of the land; it aims to secure social, economic and political justice. Among the various rights under Indian Constitution, Right to Health is an important one. Development of the nation depends upon the healthy population.

PROBLEM OF THE STUDY:

The right to health is one of the basic human rights of human being. The various Constitutions have provisions on Right to Health. Though there is universal recognition given to this right but situation shows that there is ineffective health care system in the rural areas. The issues of non-awareness and poverty are causes behind degradation of rural health. There are various policies made by the Government for the protection of health of rural area. The analysis of statistical data will help for the betterment of rural population. The people at large have the right to enjoy

डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांचे राष्ट्र बांधणीसाठी योगदान

डॉ. तक्षशील एन.सुटे

सहयोगी प्राध्यापक

राज्यशास विभाग

आनंद निकेतन महाविद्यालय, यरौर जि.चंद्रपूर

मो.नं. 8806609134

takshashilsutey@gmail.com

सारांश -

डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांचे कर्तृत्व पाहता कोणताही सदसद् विवेक बुद्धीचा माणूस त्यांना अभिवादन करेल. स्वतंत्र होणाऱ्या भारताचा सर्वांगाने अग्रगण्य सशक्त व बलशाली व्हावा यासाठी डॉ.बाबासाहेब आंबेडकर एकाच वेळी जातीभेद, धर्मभेद, वर्णभेद, लिंगभेद, वर्गभेद, गरीबी, अन्याय, अंधश्रद्धा, अशिक्षित व असुरक्षितता या समाजविघातक प्रवृत्ती विरुद्ध निकराने लढत होते. त्याच वेळी ब्रिटिशांच्या अन्याय, अत्याचाराच्या शासन व्यवस्था सोबतही ते लढत होते. या देशातील शोषित, पीडित, दुर्बल व मागास घटकातील समाजात मानवी हक्क अधिकाराची जाणीव करून देत होते. त्यासाठी वेगळी पारंपारिक व्यवस्थेवर तसेच ब्रिटिशांच्या साम्राज्यवादाच्या अन्यायकारी धोरणांवर वैचारिक प्रहार करित होते. म्हणूनच महात्मा गांधींनी असे म्हटले होते की, 'डॉक्टर तुम्ही देशभक्तीचे खणखणीत नाणे आहात, तुम्ही सच्चे देशभक्त आहात.' पुढे डॉ.बाबासाहेब आंबेडकरांनी या देशाला भारतीय संविधानाच्या रूपात एक अनमोल असे तत्वज्ञान दिले की, ज्यात सर्व जात, धर्म, पंथ, भाषा, प्रदेश या विविधतेला एकसूत्रात बांधण्याचे व एक अखंड आणि सशक्त राष्ट्र निर्मितेचे कार्य केले.

मूळ शब्द -

देशभक्त, खणखणीत, राष्ट्रीयवाना, हिराकुड, दामोदर सांसदीय लोकशाही.

प्रस्तावना -

आधुनिक भारताची राष्ट्र म्हणून जडणघडण 1920 ते 1950 च्या दरम्यान झाली. नेमके याच कालखंडात डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांचे सामाजिक राजकीय नेतृत्व भारतीय व्यवस्थेत दिसून येते. या कालखंडात भारतीय स्वातंत्र्याची चळवळ सुद्धा भारताच्या जडणघडणीसाठी आकार देत होती. पण डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांची राष्ट्र बांधणीची पद्धती व उपाय भारतातील समकालीन नेत्यांपेक्षा वेगळी होती. तळागळातील शोषित, पीडित, मागास लोकांना राष्ट्रीय प्रवाहात आणल्याशिवाय भारत एक सशक्त राष्ट्र व नू शकणार नाही, याची जाण डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांना होती. म्हणूनच इंग्रजांच्या गुलामगिरीतून मुक्त होण्याआधी भारतातील पारंपारिक व्यवस्थेतून मुक्त होणे गरजेचे आहे यावर त्यांनी अधिक भर दिलेला होता. पिढ्यापिढ्या गुलामीत असलेल्या शोषित वंचितांचा लढा राष्ट्रउभारणीसाठी डॉक्टर बाबासाहेब आंबेडकरांनी उभारला. सामाजिक संवाद व सहभाग याशिवाय राष्ट्रीय एकोपा निर्माण होऊ शकणार नाही. यासाठी त्यांनी विधीमंडळ, न्यायालय व प्रत्यक्ष रस्त्यावर उतरून तीव्र स्तरांवरून राजकीय स्वातंत्र्याला बळकट करण्यासाठी सामाजिक लढे उभे केले.

JETIR.ORG

ISSN: 2349-5162 | ESTD Year : 2014 | Monthly Issue

JOURNAL OF EMERGING TECHNOLOGIES AND INNOVATIVE RESEARCH (JETIR)

An International Scholarly Open Access, Peer-reviewed, Refereed Journal

“PROTECTING DEMOCRATIC VALUES A WAY TO ACHIEVE SUSTAINABLE GOALS”

DR. TAKSHASHIL N. SUTEY

ASSOCIATE PROFESSOR, DEPARTMENT OF POLITICAL SCIENCE
ANAND NIKETAN COLLEGE, ANANDWAN, WARORA (Mh)
AFFILIATED TO GONDWANA UNIVERISTY, GADCHIROLI
E-MAIL:- takshashilsutey@gmail.com
CONTACT NO: - +919850382607

ABSTRACT

Though the United Nations set up the Sustainable Development Goals to be achieved by year 2030, but that would not be achievable until democratic values will not take into consideration. There are different 17 targets; setup in the agenda of SDGs, but target number 16 seems to be very relevant because there is a global discussion about the linkages of the democracy and sustainable development. Today, maintaining the SDG status is not possible, until we collectively focus on the building block of democracy.

As rightly pointed out by the American Vice-President Kamala Harrish, “As democracies around the world are under threat, it is imperative that we defend the democratic principles and institutions within our respective countries and around the world, the actual motive of SDG 2030 is based on certain vision. i.e, tolerant, open and world should be socially inclusive.

To achieve target sustainable goals, first need to protect democracy, including respects for the rights of the minorities, and migrants, there should be space for critical dissent, commitment to the rule of law.

KEYWORDS:

DEMOCRACY, INCLUSIVE, HUMAN RIGHTS, RULE OF LAW, PRINCIPLES

INTRODUCTION

In normal way democracy consider as a form of voting, but in real the meaning of democracy is wider. Democracy is a form in which people have the authority to deliberate and decide legislation or choose governing officials to do so. The democracy includes various components such as freedom of assembly, associations, speech, inclusiveness, equality, and citizenship, voting rights, right to life, liberty, and also rights of minorities. 2030 agenda of sustainable development which has been adopted in 2015 consist of four sections, mainly;

ग्रामीण विकासात संत तुकाराम महाराजांच्या साहित्याचे योगदान

प्रा. बबन ब. अवघडे

मराठी विभागप्रमुख

आनंद निकेतन महाविद्यालय, आनंदवन वरोरा

Communicated : 25.03.2022

Revision : 29.03.2022

Published : 02.05.2022

Accepted : 02.04.2022

भारत देशाला संत साहित्याची व ज्ञानाची परंपरा आहे. जगाच्या तुलनेत भारताची अध्यात्मिक विचारांची बैठक तथागत बुद्धांपासून संत ज्ञानेश्वर, चक्रधर, माहिंमभट, संत नामदेव, संत एकनाथ ते संत तुकाराम महाराज, अलीकडच्या काळात संत गाडगेबाबा, संत तुकडोजी महाराज इत्यादी. संत महात्म्यांचा विचार भारतीय साहित्यामध्ये महत्वाचा मानला जातो. सतराव्या शतकात तुकाराम महाराजांनी ग्रामीण आणि शेतीविषयक विचार मांडून ग्रामीण विकासाला प्रबळ बनवले. गत वर्षांच्या कालखंडातील संत साहित्याचा आढावा घेतला असता, हे लक्षात येते की, महाराष्ट्राच्या पावन मातीत अवतीर्ण झालेल्या संतांचा अध्यात्मिक विचार हा खऱ्या अर्थाने या देशातील मानवाला मुक्त करण्याचा विचार आहे. संत साहित्याचा विचार हा मानवी जीवन समृद्ध करणारा सर्व संतांच्या आध्यात्मिक विचारांचे अधिष्ठान मानवी जीवन समृद्ध करणाराच दिसतो. अनुरेणू पेक्षाही सूक्ष्म व व्यापक असलेल्या अध्यात्मिक व तात्त्विक विचार संत तुकारामांच्या साहित्यात दिसून येतो. भारत हा खेड्यांचा देश आहे. आणि ही खेडी सर्वस्वी शेतीवरच अवलंबून आहेत. भारतातील वातावरण, पर्जन्यमान हे शेतीला पूरक असेलच असे नाही तसेच येथील खेडे हे पारंपारिक शेतीवरच अवलंबून आहेत. या पारंपरिक शेतीतून नवा विचार शोधण्याचे कार्य संतांनी केलेले दिसते. तेराव्या शतकापासून ते अठराव्या शतकापर्यंत सहाशे वर्षांचा प्रदीर्घ काळ हा संत साहित्याने समृद्ध झालेला कालखंड दिसतो. महाराष्ट्रामध्ये नामदेवांपासून ते ज्ञानेश्वरांपर्यंत आणि ज्ञानेश्वरांपासून ते तुकोबारायांपर्यंत अशी संत साहित्याची वैचारिक परंपरा दिसून येते.

आपल्या देशात दोन संस्कृती नांदताना दिसतात. एक नागरी आणि दुसरी नांगरी. या दोन्ही संस्कृतीत खूप मोठे अंतर आहे. नागरी संस्कृती विद्या, ज्ञान, कला, शास्त्र लेखनासंदर्भात आहे तर नांगरी ही संस्कृती कष्टाशी, श्रमाशी निगडित दिसते. आणि ही संस्कृती या देशातील

बहुसंख्यांक लोकांची संस्कृती दिसते. दिवसभर शेतामध्ये राबराबणारी संस्कृती, जगाचा पोशिंदा शेतकरी चालवीत असतो. रक्ताच पाणी करून, हाडाची काड करायची आणि धान्य पिकवायचं. हे धान्य पिकवणीच त्याचा धर्म, त्याची संस्कृती आणि त्याचा ईश्वर असतो. मानवासोबतच या सृष्टीवरील पशुपक्षांच्या उदरनिर्वाहाची काळजी देखील शेतकरी घेत असतो. अशा या कुणव्याचा, शेतकऱ्यांचा विचार संत तुकाराम महाराज आपल्या अभंगातून मांडतात. ते म्हणतात ,

“बरे झाले देवा कुणबी केले, नाहीतर दंभेची असतो मेलो / “

यातून हे लक्षात येते की, संत तुकाराम जसे शेतकरी आहेत, तसेच ते वारकरी देखील आहेत. विठ्ठल भक्तीत तल्लीन झालेले तुकाराम महाराज यांच्या अनेक अभंगातून ते शेतीचे वर्णन करतात. प्रतिमा, प्रतिकं, दृष्टांत, शेतीचे असले तरी, त्या आधारे त्यांनी विठ्ठल भक्तीचा विचार मांडला आहे. शेतातील पिकाला ते आपला विठ्ठल मानतात, आपले दैवत मानतात. त्यांच्या हृदयामध्ये विठ्ठल नामाचा गजर कायम दिसतो. विठ्ठल या तीन अक्षरामुळे त्यांच्या मनाला एक वेगळे समाधान मिळते व मन तृप्त होते. अशा रितीने संत तुकाराम महाराज यांचे शेती आणि अध्यात्माशी एक वेगळे नाते आहे. एकीकडे कृषी संस्कृतीवर प्रकाश टाकणारे विचार त्यांच्या अध्यात्मवादी रचना यातून त्यांचा कृषी विषयक विचार दिसून येतो. वारकरी संप्रदायामध्ये आजही संत ज्ञानेश्वर आणि संत तुकाराम महाराजांच्या पालख्यांसमवेत विठ्ठलाच्या भेटीला पायी जाणारा वर्ग शेतकरीवर्ग आहे. विठ्ठलाचे, वारकऱ्याचे आणि शेतात बहरणाऱ्या पिकांचे एक वेगळे नाते दिसून येते. माऊलींच्या ओव्या, तुकारामांचे अभंग, पालख्यांसमवेत पंढरीकडे विठ्ठलाच्या भेटीला निघालेले वारकरी, बहुसंख्यांक शेतकरी, शेतमजूर, काबाडकष्ट करणारे आहेत. त्यांच्या विचारांचा आधार भूमी, शेती, जमीन आहे. तुकोबारायांनी ही वैचारिक

संत तुकाराम महाराज यांचे समतेच्या लढ्यातील योगदान

प्रा. ववन वळीराम अवघडे
मराठी विभाग प्रमुख
आनंद निकेतन महाविद्यालय,
आनंदवन, ता.वरोरा, जि.चंद्रपूर,
मो. ९८५०५०८६२२

गोषवारा :

महाराष्ट्र ही संताची भूमी आहे. महाराष्ट्रात अनेक थोर संत होऊन गेले. संत ज्ञानेश्वर, संत नामदेव ते संत तुकडोजी महाराज आणि गाडगे महाराज यांच्यापर्यंत ही वैचारिक संत परंपरा महाराष्ट्राला लाभलेली आहे? संत तुकोबारायांचे कार्य हे समतेच्या लढ्यातील प्रेरणास्त्रोत आहेत. तुकोबाराय समतेवर आधारीत समाज निर्माण करण्यासाठी आयुष्यभर झगडले. समतेचं प्रतिक म्हणून वारकरी संप्रदाय, पांडुरंगाला आपलं दैवत मानतात. आजही ही संत परंपरा आळंदी ते पंढरपूर या मार्गावरील वारीमध्ये सर्व जातीधर्मातील वारकरी आपल्याला दिसून येतात. या संत परंपरेतील संत तुकोबारायांचे कार्याचा आढावा घेण्यात आला आहे.

प्रस्तावना :

संत तुकोबारायांच्या अंतःकरणात लोककल्याणाची तळमळ ओतप्रोत भरलेली दिसून येते. समताधिष्ठित समाज, अध्यात्मिक समाज निर्माण व्हावा हे तुकोबारायांच्या अभंगाचे मुख्य ध्येय दिसून येते. धार्मिकतेतून, सामाजिक लोककल्याणाच्या भूमिकेतून समाजजीवनाचे वास्तव मांडण्याचे कार्य तुकोबाराय करतात. जीवनातील शाश्वत मूल्ये तुकोबाराय आपल्या अभंगातून मांडतात. तुकोबारायांनी वास्तव जीवन लोकांसमोर साकारले. जीवनातील कटू सत्य सांगताना त्यांनी कठोर आणि प्रखर शब्दांचाही वेळप्रसंगी वापर केला तसेच ते मृदू होवून लोकांशी थेट संवाद साधतात. त्यांच्या या संवादातून लोकभाषेचा सुक्ष्म, सखोल अभ्यास जाणवतो. तुकोबारायांचा अभंगाविष्कार आत्मनिष्ठ अनुभवांशी संबंधित आहे तसाच तो सामाजिक अनुभवांशीसुद्धा एकनिष्ठ आहे. समाजातील विषमता, अंधश्रद्धा, धर्मांधता याला नाकारून अध्यात्मिक आणि समतेचे विचार तुकोबारायांच्या अभंगातून जाणवतात.

“तुका म्हणे तोचि संत ! सोशि जगाचे आघात,
जे का रंजले गांजले त्यास म्हणे जो आपुले
तोचि साधू ओळखावा, देव तेथेची जाणवा”

असा समतेचा विचार मांडणारे तुकोबारायांच्या विचारांचा आढावा प्रस्तुत संशोधनात घेतला आहे. अगुरेणुपेक्षाही लहान व आकाशापेक्षाही व्यापक असलेल्या अध्यात्मिक व तात्विक विचारांचा आढावा त्यांनी घेतला आहे. महाराष्ट्रात प्रदीर्घ काळ यादव सत्ता, बहामनी सत्ता, मराठ्यांची सत्ता इत्यादी लहान मोठ्या सत्ता प्रस्थापित झाल्या होत्या पण तरीही महाराष्ट्रभर खऱ्या अर्थाने संतांनी अधिसत्ता गाजवली. मोठ्या जनसमुदायाला अध्यात्मिक विचारांची बैठक संत ज्ञानेश्वरांनी दिली. चक्रधर, माहिंमभट, संत नामदेव या मराठी संतांनी मराठी भाषा समृद्ध केली आणि तुकोबारायांनी खऱ्या अर्थाने मराठी भाषा प्रबळ व शक्तीशाली बनवली.

विषय विवेचन :

वारकरी संप्रदायातील संतानी समाजाला नवा विचार दिला, मध्ययुगीन कालखंडात विविध संप्रदाय निर्माण झाले. महाराष्ट्रातील समाजजीवनाला योग्य मार्ग दाखवण्याचे कार्य वारकरी संप्रदायाने केले. महाराष्ट्रामध्ये अध्यात्मिक पाया भागवत धर्माने घातलेला दिसून येतो. संत तुकाराम महाराज यांचे यात मोलाचे योगदान आहे. साडे चार हजारहून अधिक अभंग लिहिणारे तुकोबाराया समतेच्या लढ्यातील खऱ्या अर्थाने दिपस्तंभ ठरतात. त्यांनी त्यांच्या अभंगाची निर्मिती जनमानसांच्या कल्याणासाठी, उध्दारासाठी केलेली दिसून येते. जनमानसांबद्दल

डॉ. भाऊ मांडवकर संशोधन केंद्र आणि
संत गाडगे बाबा अमरावती विद्यापीठ मराठी प्राध्यापक परिषद यांचा संयुक्त उपक्रम

मराठी प्राध्यापक संशोधन पत्रिका (MPSP)

Peer Reviewed Annual National Research Journal as per UGC Guidelines

VOL 7 ISSUE 1 January 2022

वर्ष सातवे, अंक पहिला, जानेवारी २०२२

मुख्य संपादक

डॉ. पवन मांडवकर

संस्थापक अध्यक्ष, डॉ. भाऊ मांडवकर संशोधन केंद्र
अध्यक्ष, सं.गा.बा. अमरावती विद्यापीठ मराठी प्राध्यापक परिषद तसेच प्राचार्य, इंदिरा महाविद्यालय, कळंब

Chief Editor

Dr. Pavan Mandavkar

Chairman, DBM Research Centre

President, Sant Gadge Baba Amravati Vidyapeeth Marathi Pradhyaapak Parishad. Amravati

Address: Principal, Indira Mahavidyalaya, Kalamb, Dist. Yavatmal, Maharashtra, India 445 401

E Mail: marathipradhyapak@gmail.com Mobile No: +91-9422867658

सहसंपादक व प्रकाशक

प्रा.डॉ.सौ. वीरा मांडवकर

संचालक, डॉ. भाऊ मांडवकर संशोधन केंद्र
इंदिरा महाविद्यालय, कळंब, जि. यवतमाळ ४४५४०१

Associate Editor & Publisher

Dr. Mrs. Veera Mandavkar

Director, DBM Research Centre

Address: Indira Mahavidyalaya, Kalamb, Dist. Yavatmal, Maharashtra, India 445 401

E Mail: veeramandavkar18@gmail.com Mobile No: +91-9403014885

संपादक मंडळ Editorial Board

डॉ. ममता इंगोले, प्रा. रेखा वाठ, डॉ. गणपत उरकुंदे, प्रा. नीलकंठ नरुले, प्रा. सरोज लखदिवे, डॉ. कैलाश नेमाडे

1. Dr. M.J. Ingole, Address: H.N. Sinha Mahavidyalay, Patur, Dist. Akola 444 001 (India)

E mail: mamtaingole2812@gmail.com Mobile No.: +91-9823392953

2. Prof. R.M. Wath, Address: Indira Mahavidyalaya, Kalamb, Dist. Yavatmal 445 401 (India)

E mail: rekhawath23@gmail.com Mobile No.: +91-9422153353

3. Dr. G.P. Urkunde, Address: Indira Mahavidyalaya, Kalamb, Dist. Yavatmal 445 401 (India)

E mail: urkundeganpat@gmail.com Mobile No.: +91-9765034097

4. Prof. N.V. Narule, Address: Indira Mahavidyalaya, Kalamb, Dist. Yavatmal 445 401 (India)

E mail: narulenilkantha3@gmail.com Mobile No.: +91-9923909296

5. Prof. S.Y. Lakhadive, Address: Indira Mahavidyalaya, Kalamb, Dist. Yavatmal 445 401 (India)

E mail: saroj20lakhadive@gmail.com Mobile No.: +91-9420199479

6. Dr. K.R. Nemade, Address: Indira Mahavidyalaya, Kalamb, Dist. Yavatmal 445 401 (India)

E mail: krnemade@gmail.com Mobile No.: +91-7020242364

Biodiversity of Macrophyte in Naleshwar(mohadi) Dam of Sindewahi Tehsil in Chandrapur District (M.S.), India

Pravin D. Jambhulkar^a, Ramdas R. Kamdi^b

^aResearch Scholar, C.H.L.R. Department of Zoology, Anand Niketan college, Anandwan, Warora, Dist. Chandrapur.

^bProfessor, C.H.L.R .Department.of Zoology, Anand Niketan College, Anandwan, Warora, Dist. Chandrapur.

Corresponding Author: Pravin D. Jambhulkar

Abstract

The present research was carried out to find the diversity of aquatic weeds in Naleshwar Dam of Sindewahi tehsil of Chandrapur district of Maharashtra state (India) in the year 2020-2021. In all total 09 different species of aquatic macrophyte were found to be present Naleswhwar(Mohadi) Dam. The aquatic macrophyte were represented by different types as, submerged floating, rooted submerged, rooted emergent and marginal weeds. In present study rich biodiversity of aquatic weeds indicate its enriched status on which a lot of migratory birds are visitors in winter season.

KEYWORDS: Macrophyte, biodiversity, Naleshwar Dam, Sindewahi, Chandrapur district.

INTRODUCTION

Aquatic weeds referred to as macrophytes are a part of aquatic vegetation including macroalgae and angiosperms resident of aquatic habitats. Aquatic weeds are present in places of marshy land and water logged areas in the whole world. The weeds are disturbing to production of fish fauna in any sort of water body. Macrophytes of freshwater ecosystems play important roles in the structure and functioning of ecosystems. Different forms of macrophytes present seasonal and variable growth patterns. The aquatic macrophytes are classified as free floating , rooted floating, submerged and emergent hydrophytes based on their characteristics. Proper identification of aquatic weeds is of utmost importance for their proper control. They are classified according to various habitats which form their living environment.

Macrophyte are essential in natural aquatic systems and form the basis of a water body's health and productivity other organisms. Species of macrophytes are of great importance today for natural food supply to fish species is concerned. Macrophytes of different water bodies in India are studied by different researchers like Arya, M. et. al.(2018), Chambhare et. al. (2008), Chudamani and Siddhi (2004), Deka and Sarma (2014), Parvenn, M et al(2014), Shashikumar and Chelak Prasad (2015), Murkute and Chavhan (2016), Sharma and Singh.(2017), Shende et al (2016), Maitreya (2015), Chunne and Nasre (2018), Arya, et al, (2018), Singh et al (2018), Sharma and Dwivedi (2016), Shende et al (2016), Sitre (2013), Wahane, et. al. (2017), Mahajan and Harney (2018). The freshwater ecosystems of Naleshwar Dam in

REVIEW OF DISTRIBUTION AND DIVERSITY OF BUTTERFLIES IN MAHARASHTRA

Bhavana S. Janwe* and Dr. Ramdas R. Kamdi**

Centre for Higher Learning and Research in Zoology,
Anand Niketan College, Anandwan, warora, Dist. Chandrapur (M.S.)

*Research Scholar

**Professor Department of Zoology,
Anand Niketan College, Anandwan, warora, Dist. Chandrapur (M. S.)

Communicated : 12.03.2022

Revision : 15.03.2022
Accepted : 30.03.2022

Published : 02.05.2022

ABSTRACT: The objective of this paper is to review the available literature of butterfly diversity, distribution and composition in different regions of Maharashtra, either in forests, cities, districts and protected areas. It brings about the importance of butterflies in ecology as pollinators and pest, and explore the possibilities of using them as bioindicators to evaluate the sustainability of protected areas in conserving the biodiversity. Many parameters have been used by authors to designate composition and species richness of different butterfly families. Some parameters such as very common, common, rare, very rare, moderate, evenness index and other ecological statistical have been used. According to this review, it has been noticed that family Nymphalidae found to be most dominant in number of individuals and very less individuals found in family Lycaenidae. Other butterfly families shows moderate occurrence in various regions of Maharashtra. The observation of literature indicate that every butterfly family has its own importance in maintaining biodiversity of ecosystem so in view of this there is need of future planning for effective butterfly conservation and their host plants as well as nectar food plants conservation. It also aims to review the current status of biodiversity of butterflies in Maharashtra state and the protected areas of its locality.

Key words: - Butterflies, Geographic distribution, Maharashtra, dominance

INTRODUCTION :

Butterflies are one of the beautiful creature of the largest phylum Arthropoda of kingdom Animalia. Butterflies belong to the order Lepidoptera (the tiny scales that cover the wings) of class Insecta. Butterflies are found everywhere around the world except near the poles. India has 329 million hectare of total geographical area. India constitutes only 2.5% of land area of the world it accounts for 7.8% of the global recorded species of rich biological diversity of flora and fauna. About 1504 species of butterflies were reported in the India. (Smetacek, 1992; Gaonkar, 1996) and Larsen (1986) reported 334 butterfly species in Western Ghats. Butterflies are belong to 'Flagship taxa' in biodiversity inventories (New *et al.*, 1995; Lawton *et al.*, 1998). Larsen (1997 a; b; c) describes that

butterflies are the most studied group among the insects. Many scientists have worked on butterflies in the world. Pioneers of them were Bingham (1905, 1907) , Seitz (1906-1928), Antram (1928), Evens (1932), Wynter-Blyth (1957), Cantile (1963), Marshall and DeNiceville (1982-1890), Varshney (1985, 1990, 1997) Smith C.(1989) and Bridges (1998).

According to the geographic distribution patterns of plants and animals, the world divided into six regions namely Nearctic, Neotropical, Palearctic, Ethiopian, Oriental and Australasian (Evens, (1932) Wynter-Blyth, (1957). At the meeting point of the Palearctic and Oriental regions India is situated. About 512 butterflies reported from North East Himalayan region by Antram(1924). Later in 1986 he rediscrined morphological characters,

COMPARATIVE STUDY OF FISH BIODIVERSITY AT CHARGAON LAKE IN WARORA TALUKA, CHANDRAPUR DISTRICT, (M.S.) INDIA.

SumedhWaware*, NileshThaokar, Amir Dhamani and RamdasKamdi

Department of Zoology, Gramgeeta Mahavidyalaya, Chimur

AnandNiketan College, Anandwan, Warora

Email: sumedh15051979@gmail.com

Communicated : 12.03.2022

Revision : 12.03.2022

Accepted : 30.03.2022

Published : 02.05.2022

ABSTRACT: The fish variety is a decent sign of condition of water biota. A virtuous piscine multiplicity characterizes the well-adjusted environment. Compelling this hooked on deiberation the fish variety of Chargaon Lake is considered during present study. The fishes are one of the most essential vertebrate, protein rich food sources for human and several animals. It is most important elements found in the cheap price of many states. Fish variety of Chargaon Lake basically denotes the fish faunal multiplicity. Chargaon Lake preserve a rich variety of fish species which supports the profitable fisheries in Warora Taluka, District Chandrapur. Keeping in the view, the diversity of fish fauna of the Chargaon Lake in Warora Taluka in Chandrapur District, Maharashtra, and Central India has been studied from the period July 2020 to Aug 2021. The aim of the study was to explore the fish fauna of Chargaon Lake.

Key words: - Ecosystem, Diversity, Economy, Aquatic, Protein and Source..

INTRODUCTION :

The productivity of fish species has fascinated the courtesy of distinguished scholars and state has a good involvement in stirring the information group on the water biodiversity of the nation. Some of the earliest studies on the aquatic biodiversity of the state were carried out by Hora and Nair (1941) reported 42 species of fishes in Rihand River of state. Motwani and David (1957) reported 95 species of fishes belonging to 20 families from the some drainage. Dubey and Mehra (1962) recorded 70 fish species in River Chambal. Vyas *et. al.*, (2012) recently studied the aquatic biodiversity of ponds and Rivers of Madhya Pradesh and reported the presence of 86 fish species in different River basin of Madhya Pradesh.

The state of Maharashtra is one of the imperative aquatic biodiversity hotspots of the state, having presented with a large number of water bodies both lotic and lentic, the state assertions of a rich fish biodiversity. Chargaon

Lake is by far the most substantial water properties of the state of Maharashtra. The Chargaon Lake is the most essential environmental hub for aquatic biodiversity in Chandrapur District and has therefore been the epicenter of the biodiversity studies.

There is practically not much information available in the literature regarding the recent fish fauna of the Chargaon Lake in Warora Taluka, District Chandrapur in Maharashtra State, India. Further no attempt seems to have been made so far to study the fish diversity of this Chargaon Lake. The Chargaon Lake is the sustenance of the people lives in nearly villages mostly for various local endeavors. Fishing for wages and nourishment is a common practice of the local community.

India is one of the mega biodiversity countries in the world and inhabits the ninth position in terms of freshwater mega biodiversity (Mittermeier *et. al.*, 1997). In India there are 2,500 species of fishes of which 930 live in

DIVERSITY OF AQUATIC INSECT AS A BIOINDICATOR WITH WATER QUALITY PARAMETERS OF SELECTED WAINGANGA RIVER BASIN AREAS OF PAUNI, DISTRICT BHANDARA, (M.S.)

S.M.Mandape* and R.R.Kamdi

Department of Zoology

Institutions of Higher Learning Research and Specialized Studies

Anand Niketan College, Anandwan, Warora, Dist. Chandrapur (M.S.)

Email: mandapeswapnil8@gmail.com

Communicated : 08.03.2022

Revision : 11.03.2022
Accepted : 28.03.2022

Published : 02.05.2022

ABSTRACT: A study was conducted on the diversity of aquatic insects in the area of Pauni which is the Kashi of Vidarbha (Latitude 20° 48' 17" and Longitude 79° 37' 51") is located in Maharashtra. This study is a part of biomonitoring research programme of the basin areas of Pauni using entomological indicator of lotic ecosystem during January-2021 to December-2021. The current study revealed 25 species of aquatic insect belonging to 5 different orders were recorded. At order level highest species of Hemiptera (7) were recorded Similarly, Coleoptera (5), Odonata (6), Diptera (4), Ephemeroptera (3) aquatic insect species was found in basin water ecosystem. Different diversity indices were recorded out in all seasons. Thus, water quality parameter included viz. Water temperature, Water pH, Dissolve oxygen, Biochemical oxygen demand, Water turbidity, and Total dissolve solid. Physiochemical data and biological data showed in the paper.

Key words: - Diversity, Aquatic insects, Basin water quality, Seasonal variation.

INTRODUCTION :

Aquatic ecosystem shows close interaction between Biotic and Abiotic components. Physico-chemical status have great influence on the wellbeing of aquatic species, (Kawo,2005). Insect being a part of an aquatic ecosystem it performs an active role in aquatic nutrient cycle. They act as consumers in food chain and also consumable food for the different animals. It stores major proportion of total nutrients in their body, ultimately it transfers to another trophic level of food chain, due to which insect are considered as mobile link between different ecosystems for limited distance. it also behaves like a biological indicator of water quality by showing changes in factor like Insect density, growth, and distribution which are dependent on good water quality.

Maharashtra is enriched in freshwater sources like rivers, dams, and ponds etc. and its insect diversity. Aquatic ecosystem is helpful in

maintaining the biodiversity. The biodiversity has different Arthropoda represent the largest animal phylum and its members are known to show diverse biology, habits and habitat. Most of them are hardy, a character responsible for their occurrence and survival in a wide range of conditions which may not be tenable for many other animal groups. Class Insecta is the largest class of animals, belong to this phylum. This class comprises both useful and harmful insect values natural water resources are abundant in the state so there is great scope for fisheries. Recently in India, the Insect faunal diversity was studied by many researchers to a great extent. The additional integration of biological parameters to physicochemical assessments has proven to be a more complete method to fully assess pollutant effects in aquatic ecosystems most particularly in lotic systems (Oliveira & Cortes 2006) Most importantly, aquatic insects are very good indicators of water quality since

DIVERSITY OF FRESH WATER FISHES FROM ERAI RIVER NEAR DATA LA BRIDGE, DISTRICT -CHANDRAPUR, MAHARASHTRA, INDIA

P. N. Paunkar¹ and DR. R. R. Kamdi²

¹Research Scholar,

Department of Zoology, Anand Niketan College, Anandwan, Warora, Dist. Chandrapur.

²Professor,

Department of Zoology Anand Niketan College, Anandwan, Warora, Dist. Chandrapur

Email: payalpaunkar45@gmail.com

Communicated :05.03.2022

Revision : 09.03.2022

Accepted :26.03.2022

Published: 02.05.2022

ABSTRACT: Present survey was undertaken to report the fish diversity of Erai River. The study was carried out in between June 2021 to August 2021. The fish of Erai river was collected and identified in the present study. A total of 17 fish species belonging to families were recorded from study sites Erai River. In the present investigation, 17 species of fishes belonging to 6 different orders and 10 families were observed. The order Cypriniforms was the largest, most dominating and was represented by 6 species, the order Perciformes was represented by 2 different species, order Siluriform was represented by 3 different species, order Anabantiformes was represented by 3 different species, order Osteoglossiformes was represented by 1 species, order Synbranchiformes was represented by 1 species, order Cichliformes was represented by 1 species of fishes.

Key words: - Erai River , Fish Diversity

INTRODUCTION :

Water is one of the most important and abundant compounds of the ecosystem. All living organisms on the earth need water for their survival and growth. As of now only earth is the planet having about 70 % of water. Fish are abundant in most bodies of water. Fish are an important resource for humans worldwide, especially as food.

Fish forms highest species diversity among all vertebrates and their loss is one of the world's most pressing crises as human life and livelihood largely depend on the status of biological resources. The freshwater fish is one of the most threatened taxonomic groups due to their high sensitivity to the quantitative and qualitative alteration in aquatic habitats⁽¹⁰⁾.

Many researchers have studied Biodiversity and Distribution of fishes found in freshwater bodies of various parts of the state Maharashtra, India. (Heda 2009)⁽²⁾ reported 32 species from Kathani

river of Gadchiroli, Dist. Gadchiroli. (Rankhamb 2009 and 2010)⁽⁸⁾ reported 26 species from Godavari River at Mudgal Dist, Parbhani. (Gadekar and Tijare 2010 and 2012)⁽¹⁾ reported 49 species from Wainganga river, Markandadeo region Dist Gadchiroli, Maharashtra. (Jadhav, et. al 2011)⁽³⁾ reported 58 species of fishes from Koyna River, Western Ghat, India. (Khune 2012)⁽⁷⁾ reported 40 fish species from Chulbunhdh Reservoir, Dist.- Gondia. Very rare information is available about ichthyofauna, present in lotic and lentic habitats of district Jalgaon and rare studies are available on the fish fauna of Girna River (Shelke 2016)⁽¹²⁾ studied the Ichthyofaunal Biodiversity of Girna Dam, Dist. Nashik, Maharashtra, India and reported 24 species. Biodiversity is essential for stabilization of ecosystem and protection of overall environmental quality.

COMPARATIVE ANALYSIS OF SEASONAL PHYSICO-CHEMICAL CHARACTERISTICS OF MAMA LAKE, NAWARGAON LAKE AND SHINGADA LAKE NEAR WANI TALUKA OF YAVATMAL DISTRICT, MAHARASHTRA INDIA

S. W. Kuchankar^{1*}, R. R. Kamdi², P.R Patel³, D. B. Khamankar⁴

¹Institutions of Higher Learning, Research and Specialized Studies, Anand Niketan College, Anandwan, Warora, Dist. Chandrapur (M.S.)

²Department of Zoology,

Anand Niketan College, Anandwan, Warora, Dist. Chandrapur (M.S.)

^{3,4}Department of Zoology,

Lokmanya Tilak Mahavidyalaya, Wani, Dist- Yavatmal (M.S.)

Email: sonalshori1981@gmail.com

Communicated : 10.03.2022

Revision : 11.03.2022

Accepted : 29.03.2022

Published : 02.05.2022

ABSTRACT: The study was designed to determine the physicochemical characteristics of Mama, Nawargaon and Singada lakes near Wani Taluka of Yewatmal District in Maharashtra. Water samples were collected on monthly basis from 5 sampling stations of each lake between October 2020 and September-2021. Physiochemical parameters such as temperature, pH, total dissolved solids, dissolved oxygen, biochemical oxygen demand, chemical oxygen demand, Alkalinity, hardness, chloride, fluoride, nitrite, nitrate and sulphate were determined using standard analytical procedure. It is evident from the results that there is significant variation in physical properties of water from selected lakes. Temperature, pH and TDS of Nawargaon lake is higher than Mama and Singada lake. In addition to this, there is significant variation in chemical properties such as DO, BOD, Hardness, Chloride, Nitrate and Sulphate. Nawargaon and Singada lake show higher level of nitrate and sulphate levels. It also observed that level of chemical parameters of selected lakes rise to the maximum during monsoon season and summer season as compare to winter season. It is also evident that lakes such as Singada and Nawargaon are in the close proximity of locality or supplied by tributaries running through populated areas which shows effect on water quality of these lakes.

Key words: - Lake, Physico-chemical characteristics, Seasonal Variation

INTRODUCTION :

Water is an astonishing element. It is unique because it can be naturally found as a solid, liquid, or gas. There are four major sources of surface water. These are rivers, lakes, ponds, and tanks. Two types of water are available on the earth, i.e., saltwater and freshwater. Salt water is 97% of all water and is found mostly in our oceans and seas. Fresh water is found in glaciers, lakes, reservoirs, ponds, rivers, streams, wetlands, and even under the ground which is known as groundwater. Freshwater sources are disappearing at an alarming rate, despite its importance to the life as a drinking water source, irrigation source (sustaining the crops), a food source (fish and aquaculture), and

powering source (hydroelectric projects), etc. (WWF)

Water as a natural resource is important for all living organisms, whether unicellular or multicellular, since it is required for various domestic purposes, such as drinking, bathing, washing, recreation, aquaculture irrigation, power generation, and industries (Krishna and Hemant Kumar, 2017). Water is considered as the elixir of life and is used in the greatest quantity throughout the world. The major sources of the water are rivers, ponds, lakes, and tanks. Subsequently, good quality water is on-demand therefore throughout the world the dams are constructed along with the Lakes, which are the most important water resource

DIVERSITY OF AVI FAUNA IN AND AROUND NALESHWAR (MOHADI) DAM IN TA-SINDEWAHI DISTRICT CHANDRAPUR (M.S.)

Pravin D. Jambhulkar¹ and Dr. R.R. Kamdi²

¹Research Scholar,

IHLR&SS in Zoology, Anand Niketan College, Warora, Dist. Chandrapur

²Professor,

Department of Zoology, Anand Niketan College, Warora, Dist. Chandrapur

Communicated : 06.03.2022

Revision : 10.03.2022
Accepted : 27.03.2022

Published : 02.05.2022

ABSTRACT: Naleshwar (mohadi) Dam observed huge diversity of avian fauna which is located near Naleshwar (Mohadi) village in Sindewahi tehsil of Chandrapur district (M.S.). During the study of avian fauna total 36 species of birds were identified from all the three studied site which belongs to 27 different family and 10 different order. From observed species there is no threaten species found. Monsoon visitor species as 01, winter visitor species 01, summer visitor species 01, common species as 33. Bird diversity is more observed in Naleshwar (Mohadi) Dam due to more vegetation and insect diversity found in studied lake site. Only one migratory species occurs during study period.

INTRODUCTION :

Birds play a key role in ecosystem. Polluted water affects aquatic vegetation, composition and food resources that influences population, diversity, and distribution of Birds (Wagh et al. 2020). The water birds obtain higher net energy intake in shallow water depth than deep water. Birds act as mobile link that transfer energy both within and among ecosystem that are crucial to maintain the balance of ecosystem. (Lundberg and Moberg, 2003). There are 44 species of birds found in Satara tukum lake and 33 species were identified from Satara Bhosale Lake and its adjoining areas belonging to 15 different families. (Pimpalshende and Sitre, 2020).

MATERIALS AND METHOD:

The observation and birds record were carried out from January 2020 to December 2021 in and around Naleshwar (Mohadi) Dam in sindewahi. It was observed with the help of binocular with 20 x zoom lens and their identification was done by Salim Ali (2002) and various standard literature. Their colored

photograph was taken with the help of Canon camera with 18 x pixel.

STUDY AREA:

Naleshwar (mohadi) Dam is located at about 32 km away from Mul tahsil and 13 km away from Sindewahi tehsil and 47 km away from head quarter of Chandrapur district. Naleshwar (mohadi) dam is surrounded by Mul taluka towards South, Saoli Taluka Towards East, Chimur Taluka towards North. It is located at a longitude 20014°00" and latitude 79034°45" and 229 above mean sea level. The length of reservoir is 442.00 hectare. Water storage capacity is 10.930 million cubic meters. It is main harbor area to supply water in and around villages for other purposes.

REFERENCES:

- Ali, S. and Ripley, S.D. (1995): A Pictorial Guide to the Birds of the Indian Subcontinent, Bombay Natural History Society, Mumbai.
- Ali, S.(2002) : The Book in Indian Birds, Bombay Natural History Society Oxford, 13 edition.

9. Biodiversity of Dragonfly (Odonata) and Butterfly (Lepidoptera) Surrounding Areas of Wainganga River of Gose Khurd Dam, District Bhandara (M.S.)

S. M. Mandape

Department of Zoology, Anand Niketan College Anandwan, Warora, Dist: Chandrapur (M.S.)

R. R. Kamdi

Department of Zoology, Anand Niketan College Anandwan, Warora, Dist: Chandrapur (M.S.)

Tilak Dhoble

Department of Zoology, Anand Niketan College Anandwan, Warora, Dist: Chandrapur (M.S.)

Hemant Parchake

Department of Zoology, Anand Niketan College Anandwan, Warora, Dist: Chandrapur (M.S.)

Abstract

Butterflies are very good pollinators in natural environment. The present study on the diversity of dragonflies and butterflies were conducted in the Gose khurd dam surrounding areas of Wainganga river District Bhandara, Maharashtra, India. The study was conducted in January, 2020 to March, 2020. In the study, 26 species of butterflies in different 05 families - Hesperidae (2 species); Lycaenidae (4 species); Nymphalidae (14 species); Papilionidae (1 species); Pieridae (5 species) and Drangonfly has 2 different families Libellulidae (16 species); Gomphidae (1 species) were observed and recorded. The study indicates that there is a good diversity of these insect species due to the dense vegetation and it needs to maintain, preserve and conserve the diversity of such potential pollinator's butterflies.

Keywords: Gose khurd dam, Dragonflies, Butterflies, Diversity, Conservation

Introduction

Gose Khurd Dam is bank of Wainganga river (20°52'25''N and 79° 36' 44''E) is located in a Bhandara District. Gosikhurd Project, was established with an aim of offering irrigation facilities to the villages of Nagpur, Bhandara and Chandrapur districts. The foundation of the dam was laid by Smt. Indira Gandhi, former Prime Minister of India on 23rd October 1984. The dam surrounding area areas are fulfilled with lush green vegetation having large trees, bushy shrubs and long grasses that provide shelter to the butterflies. The good

Current Study on physico –chemical characteristics and biological factors of Chargaon Lake in Warora Taluka, District-Chandrapur (M.S.). India.

¹S.K.Waware ²R. R. Kamdi

1. Gramgeeta Mahavidyalaya, Chimur. Dist.-Chandrapur (M.S.) India

2. Anand Niketan College, Warora. Dist.-Chandrapur (M.S.) India

Abstract

The physico-chemical parameters are water temperature, electric conductivity, total dissolved solids, total hardness, total alkalinity, turbidity, pH, dissolved oxygen, chlorides, COD, BOD, etc. The biological factors considered were macro-zoo benthos and plankton of the lake. Chargaon Lake was constructed as part of irrigation projects by Government of Maharashtra. Nearest city to Lake is Chimur and the Lake is situated in Warora Taluka of Chandrapur District of Maharashtra in India. In the present study an attempt has been made on physico –chemical characteristics and plankton diversity and density of a sub urban perennial water body, located in Chargaon in Warora Taluka District Chandrapur of Maharashtra. The study was conducted during August-2020 to July-2021. The samples were analyzed at monthly intervals for a period of one year. Limnological parameter and plankton diversity are an important criterion for determining the suitability of water for irrigation and drinking purpose. Chargaon Lake has greatest importance for humankind. Lake was highly productive as presence of various class and order of benthos, zooplankton and phytoplankton although there were no sign of problem like eutrophication. Biological studies indicate that lake water was fit for aquatic organism, such as fishes because of there were plenty of food in the form of benthos, zooplankton and phytoplankton respectively.

Keywords: Humankind, Irrigation, Benthos, Diversity and Eutrophication.

Introduction:

Biological production in any aquatic body gives direct correlation with its physico-chemical status which can be used as trophic status and fisheries resources potential (Jhingran *et al.*, 1969). Life in aquatic environment is largely governed by physico-chemical characteristics and their stability. The physico-chemical as well as the biological factor of lake have vital role in aquaculture and productivity of fishes. The quality of water determines the quality of fish to be produce in it. The physical factors are water temperature, water current and turbidity of water, whereas the chemical parameter of lake comprise pH, dissolved oxygen, total alkalinity and total hardness of water. The biological factors considered were macro-zoo benthos and plankton of the lake. The seasonal changes in different physico-chemical parameters are responsible for annual variation and growth of biological factors viz., macro-zoo benthos and plankton etc.

Tepeet *et al.*, (2005) found that the water quality attributes such as water temperature, light penetration, dissolved oxygen, total alkalinity and total hardness are the representative of the seasonal fluctuation. Ali *et al.*, (2006) showed that the water quality of fresh water ecosystem undergoes complex changes due to all physico-chemical factors and water quality as a sequence disrupting the aquatic life. Hayat *et al.*, (1996) and Jena *et al.*, (1998) revealed that temperature and ecological conditions are responsible for the fluctuation of salt contents, which in turn influence the production, and growth of fish.

Materials and Methods:

The sampling was carried out in Chargaon Lake at five different sites monthly between August-2020 to July-2021 for one year. About 12 water sample were collected in each months.

The physico-chemical factors are water temperature, water current, turbidity of water pH, dissolved oxygen, total alkalinity and total hardness of water, whereas biological factors were macro-zoo benthos and plankton of the lake. Study of physico-chemical factors was carried out by using standard methods (APHA, 1998). For the qualitative estimation safe water quality standards were use (Boyd and Tucker, 1998; Ali *et al.*, 2000). Macro-zoo benthos collected from 1m² area of lake at the depth of 15cm. The plankton was sampled at each spot by filtering 100liters of water. Preservation was made on the spot in 4% formalin. The quantitative analysis of plankton was made with the help of Sedgwick-Rafter counting slide as suggested by Welch (1952).

Result and Discussion:

Water temperature

The average water temperature of lake was found to be varying from 14.12°C to 21.58°C during Jan. to July respectively. Thus, water of Chargaon Lake is coldest in winter and hottest in monsoon. (Table 1)

ANALYSIS OF THE LIFT-OFF AND FURTHER MOTION OF A ROCKET

Umesh Naik¹, Nilesh Ugemuge², Ashok Mistry²

¹Sub-district Hospital, Warora, Dist. Chandrapur, Maharashtra, India.

²Anand Niketan College, Anandwan, Warora, Dist. Chandrapur, Maharashtra, India

Email: drnaikumesh@gmail.com

Communicated :02.03.2022

Revision : 08.03.2022

Published: 02.05.2022

Accepted :25.03.2022

ABSTRACT: Isaac Newton first proposed the three laws of motion in his *Philosophiae Naturalis Principia Mathematica* (The Mathematical Principles of Natural Philosophy), that was published in 1687. In doing so he laid the foundation of Newtonian mechanics. Lift-off of a rocket from a resting position from a launch pad could be said to represent all three Newton's laws of motion. This article deals with the theoretical aspects of happenings at the atomic and molecular level - the interaction between nozzle atoms of a rocket and the high velocity exhaust gas molecules flowing through the nozzle - when a rocket lifts off and moves further. This interplay between nozzle atoms and exhaust gas molecules could be the driving force behind the motion of a rocket. In this paper theory and its explanation about interplay between nozzle atoms and exhaust gas molecules has been discussed in detail.

Key words: - Nozzle, Rocket, Lift-off, Thrust.

INTRODUCTION :

Newton's third law of motion states that every force occurs as one member of an action/reaction pair of forces [1]. For each force exerted on one body, there is an equal, but oppositely directed, force on some other body interacting with it [2]. Lift-off and further motion a rocket is a prime example where Newton's third law could be applied and that which could be analyzed in-depth further.

In a rocket using chemical propellants, fuel and oxidizer are burnt in the combustion chamber of that rocket engine resulting in high velocity, high temperature gases being ejected from the rocket nozzle. According to Newton's third law, the continuous high velocity ejection of a stream of hot gases in one direction causes a steady motion of the rocket in the opposite direction^[3,4] because of the generation of necessary thrust.

At the macroscopic level, the force of exhaust gas in one direction and the thrust

in the opposite direction form an action/reaction pair of forces – thrust being the reaction force. This is sufficient to explain the motion of rocket in usual sense. But, when we analyze deeper, then we realize that the actual interaction takes place between the exhaust gas molecules and the nozzle atoms at the microscopic level which is in fact responsible for generation of thrust. Fig. 1. shows the basic parts of a rocket.

Principal forces acting on a rocket:

There are four principal forces that act on a rocket during its lift-off – thrust, its weight under gravity and the two aerodynamic forces of drag and lift [5,6,7,8]. The vertical motion of a rocket is governed by the three forces of thrust, drag and weight [9]; the aerodynamic drag of the rocket body and the weight due to gravitational pull of the Earth are in the same downward direction and directly opposite to the upward direction of the thrust force^[10]. The lift force could be

A STUDY ON BENEFITS AND CHALLENGES IN AN EMERGING ECONOMY

Kalpana K. Kale

Assistant prof.

Department of Commerce

Anand Niketan College, Anandwan, Warora

*Corresponding Author: kalpanakkale@gmail.com

Communicated :20.02.2022

Revision : 15.03.2022

Published: 01.04.2022

Accepted :25.03.2022

ABSTRACT:

The technology is changing daily, creating a continuous stream of new causes of action. Business becomes worldwide due to cost competitiveness and natural advantage that country has Interdependency is mantra of modern business. E-commerce is a type of business model that conduct its operations/ dealings of exchanging of goods and services or the transmitting of funds or data or terms of sale are performed over an electronic network. Today E-commerce provides tremendous opportunities in different areas of economic life. Wide spread use of ICT has opened the doors for developments in the field of business. E-business retail is decidedly convenient due to its 24-hour availability, global reach and generally efficient customer service. Its growth would depend to a great extent on effective IT security systems for which necessary technological and legal provisions need to be put in place constantly and strengthened instantly. The advancement of Information and Communication technology has brought a lot of changes in all spheres of daily life of human being. E-commerce has a lot of benefits which add value to customer's satisfaction in terms of customer convenience in any place and enables the company to gain more competitive advantage over the other competitors. The companies, organizations, and communities in India are beginning to take advantage of the potential of e-commerce; critical challenges remain to be overcome before e-commerce would become an asset for common people. It is said e-Business is by the people, for the people and of the people. This paper overviews the complexity of e-commerce emerging role and its many facets. The paper compares the traditional business and E-business. It identifies benefits, recognize the limitations. Further, discuss its impact, the issues and constraints, challenges and opportunities in modern e-world.

Key words: - Traditional business, E-Business, E-Commerce, ICT, issues, challenges, information technology, customer satisfaction.

INTRODUCTION:

Present world is a small global village. Business today extends its operations beyond boundaries. It becomes worldwide due to cost competitiveness and natural advantages that countries have. Business is by the people, for the people and of the people. Interdependency is mantra of modern business. E-business is transforming companies, industries at an accelerating rate. Wide spread use of ICT in the field of business has opened all the doors for developments. Global marketing is to meet the expectations of varieties of consumers of the entire world, thereby taking commercial advantage of the global operational differences, similarities. To be success in global market the corporate must have to deal with global

integrated e-market entry strategies, global marketing mix element strategies and global buyer behavior strategies, differences in the legal environment, administrative procedures etc., Lou Gerstner, ex CEO of IBM has rightly said –E-business is all about time cycle, speed, globalization, enhanced productivity, reaching new customers and sharing knowledge across institutions for competitive advantagel. Therefore Indian firms/corporate must learn how to enter foreign e-markets and increase their global competitiveness and adapt their e-business to the requirements of global e-market. E-business can have positive impact on every facet of the organization pave way for rise of manufacturing and service economy.

भारतातील दारिद्र्य**Poverty in India****Prof. Kalpana K. Kale****Anand Niketan College, Warora**

ज्या परिस्थितीत समाजातील काही घटकांना अन्न वस्त्र आणि निवारा यासारख्या मूलभूत वस्तू बराच काळ प्राप्त करणे किंवा मिळवणे अशक्य असते अशी परिस्थिती म्हणजे दारिद्र्य होय. समाजातील बरेच लोक किंवा लोकांचा समूह अथवा गट दारिद्र्याच्या खालच्या पातळीवर जीवन जगत असतो .

अशावेळेस समाज दारिद्र्याने पछाडलेला आहे असे म्हणता येईल. शहरी भागात फेरफटका मारल्यास आपल्याला असे आढळून येते की बऱ्याच भागात झोपडपट्टी आहे. अशी लोकांची परिस्थिती पाहता भारतात दारिद्र्याचे मोठे प्रमाण आढळून येते. मानवाच्या तीन मूलभूत गरजांमध्ये अजून दोन गरजांची भर पडली ती म्हणजे आरोग्य आणि शिक्षण भारतामध्ये समाजातील अनेक घटक असे आहेत की जे अन्न वस्त्र निवारा या मूलभूत गरजा सुद्धा भागवू शकत नाही. मग शिक्षण व आरोग्याची नुसती कल्पना केलेलीच बरी. या लोकांना किमान आवश्यक अन्न, पिण्याचे पाणी, आरोग्य विषयक सेवा, कापड सुद्धा मिळत नाही हे लोक भयंकर दारिद्र्य अवस्थेत आपले जीवन जगतात . भारतात आर्थिक विषमतेची दरी आहे. समाजातील एका घटका जवळ भरपूर प्रमाणात पैसा आहे तर दुसऱ्या घटका जवळ पैसा काहीच नाही. ही आर्थिक विषमता भारतामध्ये सगळीकडे आढळून येते आणि यातूनच दारिद्र्य निर्माण होते.

भारतातील ग्रामीण भागातील दारिद्र्याची कारणे

1. ग्रामीण भागात दारिद्र्याची अनेक कारणे आहेत. भारतात आजही ग्रामीण समाजातील कित्येक लोक जसे:- भूमिहीन शेतमजूर वेट विगारी अनुसूचित जातीतील व भटक्या जमातीतील लोक शतकानुशतके दारिद्र्यात जीवन जगत आहे. दारिद्र्याची जणू त्यांना सवय झाली आहे. असे म्हणणे वावगेठरणार नाही. दारिद्र्याच्या वर जीवन जगण्याची त्यांना कुठून प्रेरणा सुद्धा मिळत नाही.

ग्रामीण विकासात एकात्मिक बालविकास योजनेअंतर्गत अंगणवाडी

सेवीकाची भूमिका

प्रा मनोहर रा. चौधरी^१ व डॉ गभेश्याम पि. चौधरी^२

^१आनंद निकेतन कॉलेज आनंदवन वयोग

^२शिवगणजी गोणे कला वाणिज्य व विज्ञान महाविद्यालय पाळमकवडा

Corresponding Author : mchoudhri1965@gmail.com

Communicated :21.03.2022

Revision : 27.03.2022

Published: 02.05.2022

Accepted :30.03.2022

प्रस्तावना :

भारताच्या लोकसंख्येत मुलांचे प्रमाण हे मोठे व महत्वाचे आहे. त्यामुळे देशातील मुलांच्या वाढीवर व विकासावर देशाचे सामाजिक व आर्थिक भवितव्य अवलंबून असते. त्यामुळे देशातील बालकांच्या पोषणविषयक बाबी व आरोग्याचा दर्जा याकडे सरकारने लक्ष देणे फार आवश्यक आहे. आज भारतात २६ कोटी मुलांपैकी बहुसंख्ये मुले ही आर्थिक व सामाजिक दृष्टीने दारिद्र्यामध्ये राहत असून जीवन जगत आहे. त्यामुळे भारतातील बालकांची शारीरिक व मानसिक बाब ही खुंटली आहे. त्यामुळे भारत सरकारने पाचव्या पंचवार्षिक योजनेत देशातील ग्रामीण भागातील ० ते ६ वर्षाखालील मुलांचा सर्वांगीण विकास करण्यासाठी २ आक्टोबर १९८५ या वर्षीपासून एकात्मिक बाल विकास कार्यक्रम सुरू केला. भारतात एकात्मिक बाल विकास योजनेअंतर्गत अंगणवाडीची स्थापना करण्यात येते आज भारतात ७ लाख अंगणवाड्या आहेत.

एकात्मिक बालविकास योजना म्हणजे काय?

शासन बालकांच्या विकासाकरिता विशीष्ट विकासाचे उद्देश समोर ठेऊन बालकांच्या विकासाकरिता राबविण्यात येणारी योजना म्हणजे एकात्मिक बालविकास योजना होय.

भारतात १००० लोकवस्तीमागे १८ अंगणवाडी केंद्र आहेत. अंगणवाडीचा मुख्य उद्देश हा ग्रामीण भागातील ० ते ६ वयोगटातील बालकांना सेवा व सुविधा पुरविणे आहे. तसेच १५ ते ४५ वयोगटातील महिलांना मार्गदर्शन करून त्या कॅहिलांना सेवा व सुविधा पुरविणे हे अंगणवाडीचे महत्वाचे कार्य आहे. या सेवा खालील प्रमाणे आहे.

- १) बालकांना व महिलांना पूरक व पोषक आहार देणे.
- २) गरोदर मातांचे व बालकांचे लसीकरण करणे.
- ३) बालकांची व मातांची आरोग्य तपासणी करणे.

४) बालकांना औपचारिक अनौपचारिक पूर्व प्रारंभिक शिक्षण देणे.

अंगणवाडी म्हणजे काय?

अंगणवाडी म्हणजे ग्रामीण भागामध्ये अंगण परिसरात चालविली जाणारी माहिती केंद्र म्हणजे अंगणवाडी होय. अंगणवाडीमध्ये अंगणवाडी सेविका ही अंगणवाडीच्या कार्यकर्त्यांनी केलेल्या कार्याचे निरीक्षण व तपसणी करून अंगणवाडी कार्यकर्त्यांच्या मार्गदर्शन करीत असते. तसेच ० ते ६ वयोगटातील मुलांना प्रारंभिक पूर्व शिक्षण देणे व गरोदर मातांना मार्गदर्शन करणे ही अंगणवाडी सेविकांची महत्वाची कार्ये आहे. म्हणून ग्रामीण विकासात अंगणवाडी सेविकांची भूमिका फार महत्वाची आहे.

एकात्मिक बाल विकासाचे उद्देश :-

- १) ६ वर्षाखालील बालकांचा आहार व आरोग्य विषयक दर्जा सुधारणे.
- २) बालकांचा मानसिक, शारीरिक व सामाजिक विकास करणे.
- ३) कुपोषणाचे, अपंगत्वाचे, बालमृत्यूचे व शाळा सोडून जाण्याचे प्रमाण कमी करणे.
- ४) मातांना आहार व आरोग्य विषयक शिक्षण देणे.
- ५) बालकांना व मातांना पूरक व पोषक आहार देणे.
- ६) गरोदर मातांचे व बालकांचे लसीकरण करणे.
- ७) बालकांची व मातांची आरोग्य तपासणी करणे.

अंगणवाडी सेविकांची भूमिका :-

- १) मुलांचा शारीरिक विकास करणे.
- २) मुलांचा सामाजिक विकास घडवून आणणे.
- ३) मुलांच्या भाषेचा विकास करणे.
- ४) मुलांच्या बौद्धिक विकास घडवून आणणे.
- ५) मुलांमध्ये स्वालंबनाची सवय निर्माण करणे.

MPP-029

लोकसंख्या आणि पर्यावरण सहसंबंध

मनोहर आर.चौधरी

आनंद निकेतन महाविद्यालय आनंदवन - वरोरा जि.चंद्रपूर

मोबा. ७८७५९०६७६३

सारांश:

निसर्ग हा पर्यावरणातील विविध घटकांचे समतोल राखण्याचे कार्य करित असते. निसर्ग हा प्रदुषण नष्ट करण्यासाठी नेहमी प्रयत्नशील असते. वाढती लोकसंख्या व मानवाच्या वाढत्या गरजा भागविण्यासाठी विविध प्रकारचे उद्योगधंदे व त्यापासून होणारे औद्योगिकीकरण यामुळे प्रदुषण निर्माण होत आहे. जंगले, शेतजमीन, गवताळ प्रदेश यावर शहराचे व उद्योगाचे वाढते अतिक्रमण होत असल्याने पर्यावरणातील समतोल बिघडत आहेत. मानवनिर्मित उत्पादनामुळे निसर्गातील भुरचना, वनस्पती, हवा, पाणी, यांचे फार मोठे प्रदुषण झाले आहे. विज्ञान तंत्रांच्या प्रगतीबरोबरच अनावश्यक प्रदुषकांचा फैलाव फार मोठ्या प्रमाणात होत आहे. या सर्व प्रदुषणामुळे जिवनसृष्टीवर फार मोठे घातक परिणाम होत आहे.

वाढत्या लोकसंख्येचे पर्यावरणावर अनेक विपरीत परिणाम घडून येतात. हे विपरीत परिणाम टाळायचे असेल तर लोकसंख्या व पर्यावरण यात योग्य समन्वय ठेवणे आवश्यक आहे. त्यासाठी नियंत्रण ठेवणे आज काळाची गरज आहे. तसेच देशातील जनतेला पर्यावरणाचे महत्व पटवून देवून त्यांच्यामध्ये लोकसंख्या व पर्यावरण याबाबत समाजजागृती निर्माण करणे आवश्यक आहे.

पर्यावरण ही मानवाला निसर्गाने दिलेली एक अमूल्य देणगी आहे. परंतु मानवाच्या अतिरेकामुळे या पर्यावरणाची मोठ्या प्रमाणात हानी होवून भुमी, जल, वायु व वनप्रदुषणाची सम-या निर्माण झाली आहे. पर्यावरणाची हानी होण्यास मानव हा एकमेव घटक कारणीभूत नसून नैसर्गिक घटकसुद्धा तितकेच कारणीभूत आहेत. म्हणून हे सर्व प्रदुषण टाळण्यासाठी प्रभावी उपाययोजना केली पाहिजे. ह्या उपाययोजना आजच्या आधुनिक युगात यशस्वी झाल्या तर लोकसंख्या व पर्यावरण यात एक निश्चित सहसंबंध आहे असे म्हणता येईल तसेच समाजामध्ये ख-या अर्थाने लोकसंख्या व पर्यावरण यांची जनजागृती झाली हे सपष्ट होईल.

SPECIAL ISSUE

KNOWLEDGE RESONANCE

ISSN : 2231-1629

A HALF YEARLY PEER
REVIEWED REASERCH JOURNAL

(Evaluated in the SJIF Journal Masters List Evaluating
Process with Impact Factor of 8.072 for Year 2021)

Department of Political Science
Organized
One Day Virtual National Seminar
Changing Dynamics of
India's Foreign Policy

28th September, 2021

JOINTLY ORGANIZED BY

DR. M.K. UMATHE COLLEGE
NAGPUR

ANNASAHEB GUNDEWAR
COLLGE, NAGPUR

PRINCIPAL ARUNRAO KALODE
MAHAVIDYALALA, NAGPUR

GOVINDRAO WARJURKAR ARTS AND
COMMERCE COLLEGE, NAGBHID

भारताच्या परराष्ट्र धोरणाची आवश्यकता आणि निर्मिती

मनोहर रामचंद्र चौधरी
आनंद निकेतन कॉलेज, आनंदवन, वरोरा

प्रस्तावना:-

जागतिक अर्थव्यवस्थेत आजच्या आधुनिक काळात सर्व देश एकमेकांशी संबंध ठेवण्याचा प्रयत्न करीत असतात. कारण प्रत्येक देश हा स्वयमपूर्ण नसल्यामुळे प्रत्येक देशाला एकमेकांच्या गरजा पूर्ण करण्यासाठी अन्य देशाशी व्यवहार करावे लागते. प्रत्येक देशाला परस्परांशी आर्थिक सामाजिक राजकीय सांस्कृतिक लष्करी इ. प्रकारचे संबंध ठेवावे लागतात. कारण परराष्ट्र धोरणामुळे एक निश्चित दिशा प्राप्त होऊन त्या देशांना आपली उद्देश साध्य करता येतात.

भारताच्या परराष्ट्र धोरण निर्मिती प्रक्रियेत विविध घटकांचा प्रभाव पडत असतो. तसेच भारतीय धोरणाचे उद्देश व तत्व हे परराष्ट्र धोरणाच्या अनेक निर्धारक घटकांच्या प्रभावाने ही प्रभावीत होत असतात. या प्रभावीत घटकामध्ये अंतर्गत व बाह्ये घटकांचा समावेश होतो. अशा या विविध घटकांच्या प्रभावातूनच परराष्ट्र धोरण तयार होत असतो.

परराष्ट्र धोरणाची निर्मिती ही सर्वोच्च शासनकर्त्यामार्फत होत असते. पण लोकशाहीव्यवस्थेत आधुनिक काळात परराष्ट्र धोरणाची निर्मिती ही राज्याच्या शासनकर्त्या मार्फत होत असते. परंतु त्यावरवास्तविकपणे मंत्रीमंडळावर प्रभाव पडत असतो. तसेच या परराष्ट्र धोरणासंबंधी कायद्याना कायेदे मंडळाची संमती घ्यावी लागते. कोणत्याही देशाचे परराष्ट्रीय संबधामध्ये व राष्ट्रांमधील संवादात एकसूत्रता आणण्यासाठी परराष्ट्र धोरणाची आवश्यकता असते.

भारताच्या परराष्ट्र धोरणाची पार्श्वभूमी :

भारताच्या परराष्ट्र धोरणावर देशाच्या प्राचीन इतिहासातील शांततेचा प्रभाव आहे. संपूर्ण जग हे कुटुंब आहे अशी शिकवण भारताच्या परराष्ट्र धोरणातून व्यक्त होते. भारताच्या स्वातंत्र्यलढ्यातून पुढे आलेल्या आंतरराष्ट्रीय शांतता व सामंजस्य यांचाही प्रभाव भारताच्या परराष्ट्र धोरणावर आहे. 15 ऑग" ट 1974 रोजी भारताला स्वातंत्र्य मिळाले. एक स्वतंत्र राष्ट्र म्हणून भारताला स्वतःचे परराष्ट्र धोरण ठरविणे आवश्यक होते. भारताच्या परराष्ट्र धोरणाची रूपरेषा ही स्वातंत्र्यपूर्व काळातच ठरविण्यात आली होती. व त्यात पुढील मुदयाचा समावेश होता.

1. वसाहतवादाला विरोध करणे.
2. शांतताप्रिय देशांशी सहकार्य करणे.
3. वंश किंवा वर्णावर आधारित भेदभावास विरोध करणे.
4. जागतिक शांततेसाठी प्रयत्न करणे.

भारताच्या परराष्ट्र धोरणाचा उगम आणि विकास:-
भारताइतकाच प्राचीन इतिहास हा भारताच्या परराष्ट्र संबंधाना आहे. भारताचे ऊर्वरित तगाशी प्राचीन व मध्ययुगीन कालखंडात अत्यंत चांगले संबंध होते. परंतु

ब्रिटीश सत्तेवर आल्यानंतर मात्र भारताच्या संबंधात आमुलाग्र बदल घडून आले. ब्रिटीशांचे परराष्ट्र धोरण हे वसाहतवाद हेतूने प्रेरित असल्यामुळे देशातील र" द्रवादी नेत्यांनी या धोरणावर टीका केली. भारताचे पहिले पंतप्रधान पं. जवाहरलाल नेहरू हे या परराष्ट्र धोरणाचे मुख्य शिल्पकार होते. तेव्हापासून तर आजपर्यंत भारताने परराष्ट्र धोरण हे थोड्या बहुत बदलांसह कायम ठेवले आहे.

परराष्ट्र धोरणाचा अर्थ:-

1. एका राष्ट्राद्वारे दुसऱ्या राष्ट्राबाबत स्वीकारलेले धोरण म्हणजे परराष्ट्र धोरण होय.
2. प्रत्येक देश आपणास इष्ट असलेले वर्तन इतर राज्यांनी करावे यासाठी आपल्या मर्यादित प्रभावांचा विविध स्वरूपात वापर करून त्या त्या देशातील राज्यकर्त्यांचे मन वळविले यालाच परराष्ट्र धोरण असे म्हणतात.
3. एका राष्ट्राने दुसऱ्या राष्ट्राशी अवलंबलेले धोरण म्हणजेच परराष्ट्र धोरण होय.
4. बाह्ये जगातील इतर राष्ट्रे तसेच आंतरराष्ट्रीय प्रादेशिक संघटना यांच्याशी संबंध ठेवताना केलेल्या कृतीला परराष्ट्र धोरण असे म्हणतात.
5. राष्ट्रहिताच्या जोपासनेसाठी व संवर्धनासाठी अन्य राष्ट्राशी करावच्या व्यवहारांविषयीचे धोरण म्हणजे परराष्ट्र धोरण होय.
6. परराष्ट्र धोरण म्हणजे राजसत्तेने आपल्या क्षेत्रबाहेरील परिस्थितीला प्रभावीत करण्यासाठी विचारपूर्वक आखलेली कृती योजना होय. प्रो. चार्ल्स बर्टन मार्शल
7. इतर देशाच्या वर्तणूकीमध्ये बदल घडवून आणण्यासाठी आणि आपले व्यवहार आंतररा" द्रीय वातावरणास सुसंगत बनवण्यासाठी देशांनी ठरविलेले धोरण म्हणजे परराष्ट्र धोरण होय. जार्ज मॉडेल्सकी.

भारतीय परराष्ट्र धोरणाचे उद्देश:-

भारताच्या पररा" द्र धोरणाचे उद्देश हे पुढील प्रमाणे आहे.

1) अलिप्ततेचे धोरण:-

भारतीय परकीय धोरणाचा मुख्य आधार म्हणजे अलिप्ततेच्या धोरणाचे अनेक अर्थ स्पष्ट होतात. अलिप्तता म्हणजे पथकवाद याचा अर्थ आंतरराष्ट्रीय राजकारणापासून बेगळे राहण्याशी संबंधीत आहे. दुसरा अर्थ म्हणजे तटस्थता होय.

2) पंचशील तत्व:-

भारताचे पहिले पंतप्रधान जवाहरलाल नेहरू यांनी चीनचे पंतप्रधान चाउ एन. लाशी बरोबर पंचाशीलाची घोषणा केली भारताच्या परकीय पंचशील हे महत्वाचे तत्व म्हणून नेहरूंनी घोषित केली यामध्ये 1) प्रादेशीक अखंडता 2)

INDIA@75

आजादी का अमृत महोत्सव

Impact Factor -7.675(SJIF)

ISSN-2278-9308

B.Aadhar

Peer-Reviewed & Referred Indexed

Multidisciplinary International Research Journal

DECEMBER - 2021, ISSUE No.- (CCLXXXIII) 331

'RETROSPECTING 75 YEARS OF INDIA'S INDEPENDENCE'

Jointly
Published
By

Shri Saibaba Lok Prabodhan Arts College, Wadner

Tah. Hinganghat, Dist. Wardha (Maharashtra) 442307. &

Aadhar Social Research & Development Training Institute, Amravati.

Chief Editor

Prof. Virag S. Gawande

Director

Aadhar Social Research & Development
Training Institute, Amravati

Editor

Dr. Naresh A. Bhojar

Director of Phy. Edu.

Shri Saibaba Lok Prabodhan Arts
College, Wadner. Dist. Wardha

Executive Editor

Dr. Uttam B. Parekar

Principal

Shri Saibaba Lok Prabodhan Arts
College, Wadner. Dist. Wardha

For Details Visit : www.aadharsocial.com

Aadhar Publication

नक्षलवादी चळवळीची कार्यपध्दती
प्रो.मनोहर रामचंद्र चौधरी
आनंद निकेतन कॉलेज आनंदवन, वरोरा

प्रस्तावना :-

भारतामध्ये प्रथमता नक्षलवादी चळवळ प. बंगालमध्ये १९६७ या वर्षी दार्जीलिंग जिल्ह्यातील नक्षलवादी या गावात जन्माला आली. म्हणून आज या गावाच्या नावावरच नक्षलवादी ही चळवळ ओळखली जाऊ लागली. नक्षलवादी चळवळ १९६७ मध्ये नक्षलवादी या गावात चारू मुजुमदार,कानू सन्याल व जंगल संथाल या तिघांच्या नेतृत्वात जमीनदान्यांकडून आदिवासीच्या आणि शेतमजुरांच्या छळाच्या विरोधातून ही चळवळ उदयास आली.

पीपल्स वॉर ग्रुप या नक्षलवादी गटाने जमीनदारांच्या भीषण शोषणाच्या विरोधातसंघर्ष करीत आपली ताकद संपूर्ण देशभर वाढविली आहे.पीपल्स वॉर ग्रुप या गटाने 'कसेल त्याला जमीन' हा कार्यक्रम राबविताना सशस्त्र संघर्ष छेडला होता. सशस्त्र क्रांतिकारकांच्या गटामागे जनतेची ताकद उभी करणे, कमीतकमी हिंसा या सूत्रानुसार कार्यरत राहणे, हा पीपल्स वॉर ग्रुपचा विशेष कार्यक्रम आहे. निवडनुकींवर बहिष्कार टाकणे ही शुद्धा दुसऱ्या अन्य नक्षलवादी गटाप्रमाणे पीपल्स वॉर ग्रुपची महत्वाची भूमिका आहे. तसेच भांडवलदार नववसाहतवाद,प्रतीक्रांती करणे, जमीनदारांचा विरोध करणे ही पीपल्स वॉर ग्रुपची महत्वाची कार्यपध्दती आहे.

नक्षलवाद्यांच्या कार्यपध्दतीचे स्वरूप:-

- १) आदिवासीची दिशाभूल करणे.
- २) आदिवासींना कायदेभंग व गुन्हे करण्यास प्रवृत्त करणे.
- ३) आदिवासींना गुन्हे करावयास लावून नक्षलवादी जंगलात पडून जाणे.
- ४) आदिवासींना पोलीसांनी गुन्ह्याबद्दल पकडल्यावर आदिवासींना जामीन मिळवून देणे.
- ५) आदिवासींना खटला लढण्यासाठी कायदेशीर व आर्थिक मदत करणे.
- ६) आदिवासी समाजामध्ये आपला प्रभाव वाढविणे.
- ७) आदिवासींकडून जबरदस्तीने किंवा स्वखुशीने जेवण व पैसे मिळविणे.
- ८) प्रत्येक वेळी नवनवीन फतवे काढणे.
- ९) नवीन योजनेची माहिती जनतेपुढे ठेवणे.
- १०) दुपारच्या वेळी दुकानदार,सावकार व श्रीमंत लोकांकडून धान्य व इतर साहित्य मिळविणे.
- ११) आदिवासींना गावाबाहेर जेवण शिजवायला लावणे.

पार्टी सेलचे कार्य:-

- १) शहरामध्ये पक्षाची रचना उत्पादक घटकाच्या आधारावर तयार करणे.
- २) कामगारासाठी कंपनी, दुकान व शिफ्ट उत्पादन घटकांमध्ये पक्षाची निर्मिती करणे.
- ३) शाळा,महाविद्यालय व कार्यालय या संदर्भात कार्य करणे.

पक्षाची कार्यपध्दती:-

- १) गुप्त पध्दतीने कार्य करणे.
- २) पक्षाच्या सेलचे सभासद दुसऱ्या ठिकाणी बदली न करणे.
- ३) पक्षाची गुप्तता भंग होऊ न देणे.

नक्षलवाद्यांच्या चळवळीचा २००४ नंतर कार्यपध्दतीत झालेला बदल:-

नक्षलवादी संघटनेने २००४ नंतर आपल्या कार्यपध्दतीमध्ये काही बदल करून ग्रामीणभागासोबत शहरी भागामध्ये या संघटनेनी आपले लक्ष केंद्रित केले आहे. २००४ नंतर झालेले बदल खालीलप्रमाणे आहे.

१) नक्षलवादी चळवळ मजबूत करणे:-

मोठ्या प्रमाणात लोकांचा सहभाग वाढवून शहरामध्ये नक्षलवादी चळवळ गुप्त पध्दतीनेमजबूत करणे.

२) संयुक्त मोर्चाची निर्मिती करणे:-

कामगारवर्गाला एकत्रित करून कामगार व शेतकरी यांच्यामध्ये बंधुत्वाची भावना निर्माण करून शहरी भागामध्ये एकता निर्माण करणे.

ORGANISED BY

VIVEKANAND DNYANPEETH (CONVENT),
WARORA'S VIVEKANAND MAHAVIDYALAYA
& CENTER FOR HIGHER LEARNING & RESEARCH
BHADRAWATI, DISTT.- CHANDRAPUR, MAHARASHTRA

THE PROGRESS INTERNATIONAL CONFERENCE - IV
Puducherry, India

POWERED BY

THE
PROGRESS
A JOURNEY TOWARDS PERFECTION

Certificate of Appreciation

This is to certify that Prof./Dr./Mrs./Ms..... Manohar R. Chaudhari
of Anand Niketan College, Warora..... has presented a paper
titled भारतीय मधु कुटिर इद्योगाची खासक्येची अवस्था
in the THE PROGRESS International Conference - IV, Puducherry, India on "Sustainable Asia's Problems & Prospects",
organized by Vivekanand Dnyanpeeth (Convent), Warora's Vivekanand Mahavidyalaya & Center For Higher Learning & Research
Bhadrawati, Distt.- Chandrapur, Maharashtra on 22-24 November 2021.

Mohit B. Sawe

Mohit B. Sawe
IQAC, Co-ordinator
Vivekanand Mahavidyalaya, Bhadrawati

Dr. N. G. Umate

Dr. N. G. Umate
Principal
Vivekanand Mahavidyalaya, Bhadrawati

Dr. S. M. Ghosh

Dr. S. M. Ghosh
Director, Auropath
Auro Service Trust, Puducherry
India

CERTIFICATE

Vena Lok Prabodhan Shikshan Sanstha, Hinganghat

SHRI SAIBABA LOK PRABODHAN ARTS COLLEGE, WADNER, Dist. Wardha

NAAC Accredited with 'C' Grade (CGPA-1.95)

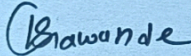
One Day Multi-Disciplinary National Level E-Conference

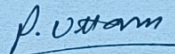
RETROSPECTING 75 YEARS OF INDIA'S INDEPENDENCE

In Collaboration with Aadhar Social Research & Development Training Institute, Amravati.

CERTIFICATE

This is to certify that Dr./Prof./Mr./Mrs. प्रो. मनोहर रामचंद्र चौधरी
of आनंद निकेतन कॉलेज आनंदवन, वरगेरा
participated in One Day Multi-Disciplinary National Level E-Conference on topic '**Retrospecting 75 Years Of India's Independence**' organized on 10th December 2021 by Shri Saibaba Lok Prabodhan Arts College, Wadner, Dist. Wardha & B.Aadhar Multi-Disciplinary Peer Reviewed & Index Research Journal, Amravati with Impact Factor 7.675 (SJIF) & ISSN: 2278-9308. He/She presented his/her Research Paper entitled.....
..... नक्षत्रवादी चक्रवर्तीची कार्यपद्धती.....
in the Paper Reading Session. This certificate is issued in recognition of publication of the research paper.

Chief Editor
Prof. Virag S. Gawande
Director,
A.S.R.& D.
Training Institute, Amravati

Executive-Editor
Dr. U. B. Parekar
Principal
Shri Saibaba Lok Prabodhan
Arts College, Wadner

Editor
Dr. Naresh A. Bhoyar
Director of Phy Edu
Shri Saibaba Lok Prabodhan
Arts College, Wadner

संशोधनसिद्धातील एकात्मिक बाल विकास प्रकल्पाद्वारे दिल्या जाणाऱ्या सेवांविषयी महत्त्वाची महिलांच्या मतांचे अध्ययन

संशोधनकर्ता

सनीहर रामचंद्र चौधरी

सार्थकरीक

डॉ. बाधेश्याम पिलानी चौधरी

शिवरामजी गोविंद कला, वाणिज्य व विज्ञान महाविद्यालय,

पांढरकवडा, ता. कैलापूर, जि. यवतमाळ

सारांश-

आजची मुले उद्याचे नागरिक आहेत. म्हणून आज जवळ बालकांना योग्य शिक्षण दिले, त्यांना प्रेरित केले, तर भारताचे समर्थ व संपन्न नागरिक बनू शकतात. आज बालकांच्या विकासासाठी शासकीय पातळीवर मोठ्या प्रमाणात विविध प्रकारच्या योजना तयार करण्यात आलेल्या आहेत. त्यांची अंमलबजावणी व्हावी याकडेही लक्ष दिल्या जात आहे.

बालविकासाला अनुकूल असे वातावरण निर्माण करण्यासाठी खेड्यांच्या पातळीवर महत्त्वाचे बदल करावे असा एकात्मिक बालविकास सेवेचा इरादा आहे. हे बदल घडविण्याचे संस्थात्मक साधन सध्या आंगणवाडी आहे. आंगणवाडीमुळे उपलब्ध असलेल्या आरोग्य सेवेचा मुलांना लाभ मिळू शकतो. तसेच वेगवेगळ्या सरकारी, निगरसरकारी व सामाजिक साधनसंपत्तीचा वापर करून त्यांना मानसिक चालनाही दिली जाते. यातून स्थानिक पातळीवर अनपेक्षित बदल झालेले आढळतात. तसेच नागपुर जिल्ह्यात राबविण्यात येणाऱ्या एकात्मिक बाल विकास सेवा योजनेमार्फत दिल्या जाणाऱ्या पोषण आहार व आरोग्य शिक्षण या सेवांचे सेवेविषयी संशोधनकर्त्याला काय वाटते हे शोधण्याचा प्रयत्न या संशोधनाद्वारे केला आहे.

प्रस्तावना

“देशाच्या विकास कार्यक्रमांच्या विषय पत्रिकेवर बालविकास हा अग्रक्रम असलेला विषय आहे. बालक जीवन हे निरागस जीवन आहे. म्हणूनच नव्हे तर ती देशाची सर्वोत्तम मालमत्ता आहे. ती देशाच्या भविष्यकालीन विकासाची गंगोत्री आहे.” अशा अर्थपूर्ण विधानांनी देशाच्या दहाव्या पंचवार्षिक योजनेने (२००२ ते २००६) या देशात जन्मणाऱ्या अर्भके भारत भाव्यविधाता असल्याचे नमूद करून ठेवलेली आहे. अशा ठामपणे केलेल्या निष्कर्षाच्या पार्श्वभूमीवर एखाद्याला असा प्रश्न विचारावासा वाटेल की, भारताचे भवितव्य उज्वल करण्यासाठी देशातील सरकारनी कोणत्या योजनेवर गुंतवणूक करावी? या प्रश्नाचे उत्तर वर उद्धृत केलेली सत्य विधाने आहेत. ज्या गुंतवणूकीमधून भरपूर लाभ पदवी पडावा अशी अपेक्षा आहे. तर मग प्रत्येक भारतीय मुलाच्या विकासाची दृष्टी ठेवून जोपासना करणे जकराचे ठरते. प्रथिने, ऊर्जा, निःसत्व

भारतातील शहरीकरणाची प्रवृत्ती व समस्या (TRENDS URBANIZATION & PROBLEM IN INDIA)

प्री. मनोहर रामचंद्र चौधरी

आनंद निकेतन कॉलेज, आनंदवन, यवोग.

प्रस्तावना :

जगातील सर्व देश हे सद्याच्या स्थितीत नागरीकरणाच्या समस्यांनी ग्रासलेले आहे. ही एक समस्या पुढे अनेक समस्यांना जन्म देते. अशाप्रकारे नागरीकरणाबाबत समस्याची एक माळच तयार होत असते. आजच्या आधुनिक काळात नागरीकरण हे संपूर्ण जगापुढे एक आव्हान बनलेली प्रमुख समस्या म्हणून उभी आहे.

नागरीकरण ही आधुनिक काळातील एक अभुतपूर्व आश्चर्य आहे. प्राचीन काळापासून लोकांना शहराचे आकर्षण राहिलेले आहे. शहरातील वैभव व ऐश्वर्य तसेच तेथील सुखी जीवन यामुळे सामान्य माणसाला शहराचे आकर्षण वाढू लागले आहे. तसेच ग्रामीण जीवनातील अपूर्णता आणि शेतीत करावे लागणारे काबाड कष्ट यामुळे ग्रामीण भागातील सामान्य माणूस हा गाव सोडून शहराकडे जाण्याचा विचार करित आहे. ग्रामीण भागातील लोकांची शहराकडे जाण्याची आधुनिक काळात कारणे ही वेगळी आहे. ग्रामीण भागातून शहरी भागाकडे लोकांचे होणारे स्थलांतर म्हणजे नागरीकरण होय असे होवळ मानाने सांगता येईल. नागरीकरणाचा एक अर्थ असाही केला जातो की, ग्रामीण भागातील शेती व्यवसायातील लोकांनी इतर व्यवसाय स्वीकारण्यासाठी शहराकडे जाणे म्हणजे शहरीकरण होय.

विसाव्या शतकाच्या उत्तरार्धात विकसीत आणि विकसनशील देशांमधील शहराची संख्या वाढत जावून नागरी लोकसंख्या वाढली आहे. आधुनिकीकरण, औद्योगिकीकरण व शासनाने उपलब्ध करून दिलेल्या सोयी सुविधा अशा काही कारणामुळे शहरीकरण वाढले आहे. त्याचबरोबर शहरातील वाढत्या वस्त्यामुळे शहरीकरणाच्या अनेक समस्या सुध्दा निर्माण झाल्या. शहरीकरण ही एक सामाजिक परिवर्तनाची प्रक्रिया आहे. सामाजिक जीवनाकरीता ग्रामीण व शहरे ह्या यांना सारखेच महत्त्व आहे. नागरीकरणाच्या प्रक्रियेत ग्रामीण भागाचेच योगदान अधिक महत्त्वपूर्ण मानले जाते.

शहरीकरणाचा अर्थ :

भारतात ग्रामीण भागात राहणारे काही लोक प्रत्येक वर्षी गाव सोडून हे शहराकडे जात असतात. कारण शहरी भागात ग्रामीण भागाच्या तुलनेत रोजगाराच्या संधी ही अधिक असते. ग्रामीण भागातील लोक शहराकडे स्थलांतरीत झाल्यामुळे ग्रामीण भागातील स्थलांतरीत लोकांचे राहणीमान व आचार विचार हे शहरी लोकासारखेच होते. ह्या होणाऱ्या बदलांना शहरीकरण असे म्हटले जाते.

ग्रामीण साहित्य व ग्रामीण विकास

मोक्षदा नाईक

सहाय्यक प्राध्यापक

मराठी विभाग आनंद निकेतन महाविद्यालय, आनंदवन वरोरा

Corresponding Author : mokshadamanohar77@gmail.com

Communicated : 21.03.2022

Revision : 27.03.2022

Published: 02.05.2022

Accepted : 30.03.2022

सारांश :

साहित्य आणि समाज यांचा नेहमीच परस्पर संबंध राहिलेला आहे. समाजाचे चित्रण साहित्यात उमटत असतेच आणि साहित्यातून ही समाजाला एक दिशा मिळत असते. मग ते साहित्य जर समाजाशी, समूहाचे जोडणारे असेल तर आपमूकच त्यातील विचारांचे, कृतीचे समाज समर्थन करत असतो. ग्रामीण साहित्य हे ग्रामीण समूहाशी, ग्रामीण समाजाशी जोडणारे साहित्य आहे. ग्रामीण जीवनाचे, ग्रामसंस्कृतीचे ग्रामपरंपरेचे, ग्रामीण चालीरीतीचे आणि त्यासोबतच ग्रामीण समस्यांचे दर्शन ग्रामीण साहित्यातून प्रभावीपणे व्यक्त होत आले आहे. साहित्याला सामाजिक बांधिलकीचे मुल्य असते. कारण साहित्य हे केवळ रंजनासाठी नसते, तर समाजात ज्या समस्या आहेत त्या समस्यापर्यंत पोहोचण्यासाठी साहित्याचा उपयोग होत असतो. आणि यालाच आपण सामाजिक बांधिलकी म्हणतो, आणि ही सामाजिक बांधिलकी बाळगूनच काही लेखक सातत्याने लेखन करत असतात. ग्रामीण साहित्याचा आणि ग्रामीण विकासाचा विचार करताना सामाजिक बांधिलकीचे हे तत्त्व अनेक लेखक पाळताना दिसतात. ग्रामीण परिसरातील शेतकऱ्यांच्या, दलितानांच्या, अशिक्षितांच्या, बेरोजगारीच्या, ग्रामीण विकासाच्या समस्यांना, ग्रामीण साहित्य हे नेहमीच तोंड फोडत असल्याचे आपल्याला दिसून आलेले आहे. प्रत्यक्षपणे साहित्यातून त्या समस्या स्पष्ट झाल्या म्हणजे त्या सुटल्या असे नसते. परंतु व्यापकपणे शिक्षित समाजासमोर, वाचकांसमोर त्या समस्या तो लेखक घेऊन जात असतो आणि त्याचा कुठेतरी फायदा हा ग्रामीण विकासासाठी होत असतो. ज्याप्रमाणे अनेक सामाजिक चळवळीतून साहित्य हे मोठे झालेले आपण पाहतो, त्याचप्रमाणे अनेक साहित्यिक चळवळीतून सामाजिक परिवर्तन झालेले ही आपणास दिसून आले आहे. ग्रामीण साहित्याची चळवळ ही ग्रामीण विकासासाठी कारणीभूत झाल्याचे आपल्याला अनेक लेखकांच्या लेखनातून आढळून आले आहे. अनेक ग्रामीण लेखकांनी ग्रामीण जाणीव निर्माण करणारे साहित्य लिहिले आणि मग ग्रामीण भागातील सामाजिक काम करणाऱ्या लोकांनी या साहित्यातून गावाला विकासाच्या दिशेने पुढे नेले. ग्रामीण विकासाची चळवळ ही सामाजिक पातळीवर राबत होती त्यातून मग त्या साहित्याला बळ मिळत गेले. अशा रीतीने कुठेतरी ग्रामीण साहित्य आणि ग्रामीण विकास यांचा परस्पर संबंध असल्याचे आपणास दिसून येते.

बीजशब्द : ग्रामीण साहित्य, ग्रामीण विकास, सामाजिक परिवर्तन, सामाजिक बांधिलकी, ग्रामीण जाणीव.

प्रस्तावना :

१९४५ पासून जाणीवपूर्वक ग्रामीण जीवन दर्शन करण्याचा प्रयत्न मराठी साहित्यात सुरू झाला. तसेच पाहिले तर महात्मा गांधींच्या ग्राम उधाराचा प्रभावी उपक्रम मराठी साहित्यात सुरू झाला. तसे पाहिले तर महात्मा गांधीजींच्या ग्राम उधाराचा प्रभावी उपक्रम मराठी ग्रामीण साहित्याची प्रेरणा होऊ शकतो. कारण महात्मा गांधीजींच्या 'खऱ्या भारत खेड्याकडे आहे', 'खेड्याकडे चला' असा नारा घेऊन अनेक सुशिक्षित तरुणांनी त्यावेळी खेड्याकडे धाव घेतली. खेडी सुधारतील तर देशात सुधारणा होईल अशा आशयाचा विचार घेऊन तरुण खेड्यात ग्रामविकासाचे उपक्रम राबवायला लागले आणि त्यातूनच या तरुणांनी हाती लेखणी घेतली आणि त्यांच्या लिखाणातून १९२५ नंतर चे खेडे मराठी साहित्यात उमटू लागले.

ग्रामीणत्व :

साहित्यातील ग्रामीण हा शब्द 'ग्राम' या शब्दावरून मराठीत आला आहे, आणि संस्कृत ग्राम चा मराठीत अर्थ

आहे. 'गाव' म्हणून जेजे गावाकडील किंवा गावाशी निगडित असतील ते ग्रामीण असे सरळ-सरळ आपणास म्हणता येते. आणि त्यामुळेच एखाद्या साहित्यकृतीमध्ये प्राधान्याने गावातले असे काही जे वर्णन येत असेल तर त्या साहित्यकृतीतील ग्रामीण साहित्य अशी संज्ञा देता येईल. थोडक्यात काय तर ग्रामीण साहित्य म्हणजे ग्रामीणांनी लिहिलेले, ग्रामीणांबद्दल लिहिलेले, ग्रामीणांकरता लिहिलेले असे साहित्य, ज्यात खेडेगांव, तेथील जीवनपध्दती, तेथील असणाऱ्या खास रीती, शेती, निसर्ग, मातीशी नाते असणारे मानवी मन, ग्रामसंस्कृती, प्रादेशिक वैशिष्ट्ये अशा सर्व गोष्टींचा उहापोह ज्या साहित्यात येते त्या साहित्याला ग्रामीण साहित्य म्हटल्या जाते.

ग्रामीण साहित्य :

आज ग्रामीण साहित्याला मराठी साहित्यात एक स्वतंत्र स्थान प्राप्त होण्याचे कारण म्हणजे त्याची व्याप्ती. ग्रामीण साहित्य ही संकल्पना १९६० नंतर मराठी साहित्य चर्चेत

डॉ. अनिल अवचट यांच्या साहित्यातून दिसणारी सामाजिकता

प्रा. मोक्षदा मनोहर नाईक
मराठी विभाग,

आनंद निकेतन महाविद्यालय आनंदवन, वरोरा

'माणस !' हे डॉ. अनिल अवचटांचे पुस्तक वाचण्यात आले. वाचून अस्वस्थ झाले आणि नंतर त्यांची मिळतील तेवढी पुस्तके झपाटल्यासारखी वाचून काढली. एखादा कॅमेरा फिरवावा आणि प्रत्येक बारीक गोष्ट टिपून घ्यावी असे अवचटांचे लेखन, साधी सरळ भाषा, मनाचा ठाव घेणारे त्यांचे लेखन आवडू लागले. तळागळातल्या माणसांविषयीचे त्यांचे लेखन वाचून अशी ही माणसं समाजात जगतात ! त्यामानाने आपण किती सुखी? असे जाणवायला लागले. मुळातच आपण ह्या समाजाचे एक घटक आहोत आणि त्या नात्याने आपलं ही समाजासाठी काही देणं लागतं, आपलीही काही संमाजाप्रती कर्तव्य असतात. ह्या माझ्या विचारसरणीमुळे अवचटांची पुस्तके आवडू लागली. सामाजिक बांधिलकी, सामाजिक प्रश्न, त्यांची उत्तरे शोधण्याचा, सामाजिक प्रश्नांच्या मुळाशी जाण्याचा प्रयत्न त्यांच्या साहित्यात दिसून येतो. कथा, कादंबऱ्या वाचण्यापेक्षा काहितरी वेगळं वाचण्याचा आनंद त्यांच्या पुस्तकातून मिळू लागला.

डॉ. अनिल अवचट व डॉ. सुनंदा अवचट खऱ्या अर्थाने जीवनसाथी आज डॉ. सुनंदा हयात नाही. पण दोघांनी सुरू केलेले 'मुक्तांगण' हे व्यसनमुक्ती केंद्र, ही संस्था यांचे काम अविरत सुरू आहे. व्यसनासारखा समाजाला लागलेला मोठा कलंक दूर करण्याचा किंबहुना नष्ट करण्याचा प्रयत्न मुक्तांगणाच्या माध्यमातून सुरू आहे. डॉ. अनिल अवचट हे गेले अनेक वर्षे चळवळ आणि लेखन करत आहे.

समाजसेवेचे व्रत त्यांनी जोपासले आहे.

साहित्याचे बळ जसे भावनेत आहे, तसेच ते विचारांमध्येही आहे आणि अशा विचारांनी मंडित असलेले साहित्य समाजाला सदैव मार्गदर्शक ठरत असतात. समाजसेवकांचे साहित्य वाचतांना हे जाणवते की सर्व समाजसुधारकांना तळागळातल्या माणसांविषयी कमालीची कणव दिसते. त्यांचे साहित्य हे एका उंचीवर पोहचण्याचे कारणच मुळी समान्याबद्दलची कणव आहे. समाजसेवकांच्या ठिकाणी असणारी भावनाप्रधानता आत्मकेंद्री स्वरूपाची नसते तर ती प्राधान्याने समाजकेंद्री असते. समाजसेवकांनी अनुभवलेले क्षण, प्रसंग त्यांना कधी शब्दातून व्यक्त करवेसे वाटतात. तर कधी त्यांना अनुभवांची नोंद त्यांच्या दैनंदिनीतून करावीशी वाटते आणि समाजसेवकांनी अनुभवलेले हे क्षण, प्रसंग इतके विलक्षण असतात की ते अनुभव वाचतांना, ऐकतांना आपण थक्क होऊन जातो. डॉ. प्रकाश आमटे ह्यांचे 'प्रकाशवाटा' हे पुस्तक वाचतांना असा अनुभव आपणास येतो.

डॉ. अनिल अवचट सामाजिक समस्यांवर तळमळीने अविरत लिहित आले आहेत. त्यातून त्यांची एका जागृत, संवेदनशील कार्यकर्त्याची प्रतिमा उभी राहिलेली आहे.

पूर्णिया, वेध, हमीद, छेद, माणसं, संभ्रम, वाघ्यामुर्ळी, कोंडमारा, गर्द, धागे उभे आडवे, धार्मिक, मोर, स्वतःविषयी, अमेरिका, आप्त, कार्यरत छंदाविषयी, प्रश्न आणि प्रश्न, जगण्यातील काही, दिसते ते, मस्त मस्त उतार, सृष्टीत-गोष्टीत, मजेदार ओरिगामी, वनात - जनात, अक्षरांशी गप्पा, हवेसे, पुण्याची अपूर्वाई, मुक्तांगणची गोष्ट ही त्यांची साहित्यसंपदा, त्यांच्या बऱ्याच पुस्तकांमधून समाजाविषयीचे चिंतन आढळते. उदा. पूर्णिया, वेध, छेद कार्यरत, संभ्रम, वाघ्यामुर्ळी कोंडमारा, गर्द, धागे आडवे उभे, धार्मिक, माणसं, प्रश्न आणि प्रश्न, मुक्तांगणची गोष्ट तर इतर पुस्तकातील लिखाण अनेक विषयांना स्पर्श करते. खरे तर व्यापक समाजदर्शनाची त्यांची प्रतिज्ञा असल्यामुळे एक व्यापकताही त्यांच्या या लिखाणाला लाभलेली आहे. डॉ. अनिल अवचटांचे बरेच लेखन हे नियत कालिकांमधून प्रथम प्रसिद्ध झालेले आहे. पूर्णिया हे

A Novel Bis - Pyrimidines -1, 3-Diols : Synthesis and Characterization

Dr. Dhanashri Panchbhai¹, Dr. S. A. Shah¹, Prof. A .M. Nannaware¹

¹Department of Chemistry, Anand Niketan College, Warora, Maharashtra, India

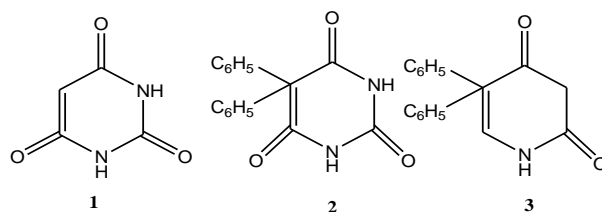
ABSTRACT

This research article reports the synthesis of,6 '(4,6dihydroxy-1,3-phenylene) bis (4-phenylpyrimidine-2(5H)-ones) from 3,3'-(4,6-dihydroxy-1,3-phenyl) bis (1-aryl/heteroaryl propane-1,3diones). The compounds were fully characterized using spectroscopic analyses and tested for their antibacterial activity.

Keywords: bis 1,3-diones Bis-pyrimidines, ,Synthesis, Spectral Analysis

I. INTRODUCTION

Pyrimidines have been recognized as important heterocyclic compounds due to their diverse biological activities such as Tie-2 kinase inhibitors¹, HIV-1 inhibitor², antimalarial ³, secretive adenosine A1 receptor antagonist⁴, antibacterial⁵, anticancer⁶, analgesic⁷,cardiovascular⁸, and antiallergic activities⁹ Pyrimidines are of great importance in fundamental metabolism, for uracil, thiamine and cytosine are three of the six bses found in the nucleotide¹⁰. Many derrrivatives of pyrimidines have been used as therapeutic agents¹¹⁻¹² and possess nalgesics and antiinflammatiry activity¹³⁻¹⁵. It is used as calcium channel blockers¹⁶. Pyrimidine is a class of chemical compound exhibit antibiotic activity. Pyrimidine itself is not the nature but substituted pyrimidines and compounds contining the pyrimidine ring are widely distributed in nature.Derivatives of barbituric ackid, i.e., oxygenated pyrimidines are perhaps the most widely used in medicines, For example, Veronal1 and Luminal 2are used as hypnotics while Pentothal 3is used as an anaesthetic¹⁷⁻¹⁸

The pyrimidine skeleton is of great importance to chemists as well as biologists as it is available in a large variety of naturally occurring compound s and also in clinically useful molecules having diverse biological activities¹⁹⁻²⁰. These include anticancer²¹ and antiviral activity²². At present nine AIDS knocking agents are in clinical use, e.g. AZT, DDC, DDI are pyrimidine derivatives to name a few²³their activity are manifested in the pyrimidine skeleton of 2a. Type 2b pyrimidine scaffold has been under intensive investigation as it has a very broad pharmacological profile in the form of calcium channel blockers antihypertensive agents and alpha-antagonists²⁴⁻²⁶.

Floral Preferences of Baya Weaver Nesting

Sanyogita R Verma*, Pramod R Chaudhari and Shubhum D Chapekar

Department of Zoology, Anand Niketan College Anandwan, Warora District, Chandrapur Maharashtra, India

*Corresponding Author: Sanyogita R Verma, Department of Zoology, Anand Niketan College Anandwan, Warora District Chandrapur Maharashtra, India.

Received: February 24, 2022

Published: April 11, 2022

© All rights are reserved by Sanyogita R Verma., et al.

Abstract

Baya weaves its strong nest skillfully with such a design that the predator cannot encroach in it. The current study narrates the observations on the environmental impact on floral preferences of Baya Weaver birds (*Ploceus philippinus*) for nest building. Baya weaver birds prefer specific trees to build nests such as the Palm Tree (*Borassus flabellifer*), Coconut Tree (*Cocos nucifera*), and Palash Tree (*Butea monosperma*) which are tall with needle tipped leaves or with thorns on stems and branches, which protect from predators as well as substrates for nest construction. It was also recorded that the tiny bird also constructs its nest on Nilgiri tree (*Eucalyptus* sp.), Vilayati Shami tree (*Prosopis* sp.) and Babhul tree (*Acacia nilotica*), Ber tree (*Ziziphus zuzuba*), Palash (*Butea monosperma*). The bird showed change in its preference for trees for nesting and nesting activities in different years as per changed environmental conditions and availability of food niche. The study was conducted for one month in each year from 2019-2021. It is desirable that detailed study need to be conducted on the ecology and biology of Baya bird in different ecological set ups and on the Conservation of this beautiful bird in the concrete jungles of suburban areas and townships on priority.

Keywords: Baya Weaver; Nesting; Ecology; Preferences; Suitable trees

Introduction

Bay weaver bird (*Ploceus philippinus*) is a beautiful tiny bird commonly observed on the countryside. Their skillfully weaved long hanging nest with a narrow tubular entrance is the attraction of the people especially children. The nest is so stabilized that it withstands strong winds and rains. Baya birds are also trained by street performers in India for entertainment.

Baya was observed by me at various places with its special preference for the trees and environmental conditions. These interesting observations are summarized here along with some information on the biology of this bird [1].

Habit and Habitat of Baya Weaver Bird

Baya weaver is a beautiful medium-sized passerine bird found in India's subcontinent that prefers grassland and scrubland for nesting. They are well-known for their beautiful nesting habitat, which they construct with the help of leaf threads. Proper nesting helps to maintain the warmth that promotes incubation of the

eggs and rapid development of the young ones. The Baya weaver breeds during the monsoon season [2] and start their nesting just after availability of certain factors, such as predation and food availability, have an impact on nesting sites and construction [3]. Baya feeds on seeds of grasses, rice, wheat, maize, sorghum, millet and sunflowers and insects like grasshoppers, flies, termites, beetles, caterpillars and butterflies.

The selection of an appropriate nest site is vital for reproduction of birds because it determines the environment to which adults, eggs and altricial nestlings will be exposed during critical periods [4]. The Baya weaver prefers the nesting sites near water bodies, cultivated fields and along forest edges because of the easy availability of nest building materials and food. Thorny trees and shrubs provide the great grip to weave the nest at beginning and also safeguard from the ground predators [5]. The abiotic and vegetative qualities of nest sites can influence nesting success by concealing the nest from predators [6-9]. The nests of the Baya weaver (*Ploceus philippinus*) bird were mostly built-in palm trees (*Borassus flabellifer*), coconut trees (*Cocos nucifera*), and date palm

A Multi-frequency Ultrasonic Virtual Instrument (MFUVI) is designed to carry out measurements of ultrasonic velocity and attenuation in liquids. Experimental values are found to be well in agreement with literature values. The system is wirelessly controlled and monitored to carry out ultrasonic velocity and attenuation measurements using mobile phone and internet without being tied to the instrumentation system. The Wireless Control of MFUVI using Mobile Phone and Internet is found to be working well.

Virtual Instrumentation

Myself is Dr. G. K. Singh, an Associate Professor in Anand Niketan College, Anandwan, Warora - 442914, Maharashtra, India. I have completed my research work in 2014 under the supervision of Prof. S. J. Sharma, Professor and Head, Electronics Department, RTM University, Nagpur, Maharashtra, India.

FOR AUTHOR USE

Gopesh Singh, Satish Sharma, Amrut Lanje

Gopesh Singh
Satish Sharma
Amrut Lanje

Control of Virtual Instrument Using Wireless Technology

Measurement of Ultrasonic Velocity and Attenuation in Liquids using Wireless Technology

Dr. Gopesh. K. Singh (Ph. D., M. Sc. (Electronics)) is working as Associate Professor and Head in the Department of Electronics at Anand Niketan College, Anandwan, Warora-442914 since 1992. He has research experience in the field of instrumentation and his Ph. D. Research title is "Control of Virtual Instrument using Wireless Technology". He has presented his research works at four National Symposium of Instrumentation and has eleven paper publications in national and international journals.

Dr. Dhananjay H. Gahane (Ph. D., M. Sc., DCOS) is working as a Vice Principal, Professor and Head in the Department of Electronics at Nevjabai Hitkarini College, Bramhapuri-441206 since 1986. He has research experience in the field of luminescence. He has published 65 research papers in National and International Journals and presented over 27 conferences at National and International levels. Four students are awarded Ph. D. under his guidance and four students are perusing Ph. D. He is awarded with one patent and Bharat Shikha Ratan Award. He has achieved over 136 citations in google scholar.

Dr. Amrut S. Lanje is working as a Professor and Head in Department of Electronics at Dr. Ambedkar College, Chandrapur (Maharashtra) since 1993. He has huge experience of research work in nanotechnology and nanomaterials. He has published 28 research papers in National and International Journals and presented over 35 conferences at National and International levels. Two students are awarded Ph. D. under his guidance and six students are perusing Ph. D. He is awarded with Best researcher award, Young Scientist Award, Bharat Vidya Ratan Awards. He has achieved over 790 citations in google scholar.

About the Book :

This book is written for Electronics students of Semester -V, Gondwana University, Gadchiroli, Maharashtra, India. Contents of the syllabus in this book is organised in four units. Unit-I has brief introduction of C and describes various types of C identifiers, data types, algorithm, flowcharts, language translators. Unit-II describes various types of operators, expressions, precedence and associativity of operators, and Library Functions I/O Statements. Unit-III describes various unformatted and formatted I/O functions and various types of branching statements. Various types of looping statements are described in Unit-IV. Each unit at the end has questions asked in university exam. A set of Multiple-Choice Questions (MCQ) are given in Annexure-I.

SATYAM PUBLISHERS & DISTRIBUTORS

4, Gyan Vihar, Iskon Road, Khejdo ka Bas,
Mansarovar, Jaipur - 302020 (Raj.)
M. : 093513 31053, 070620 50596

CAMBRIDGE BOOK HOUSE

M. : 077340 27247, 090793 69109
e-mail: mukesh.prajapat.kumhar10@gmail.com

₹ 2495/-

ISBN : 978-93-91501-00-6

C PROGRAMMING-I

Dr. G.K. Singh
Dr. D.H. Gahane
Dr. A.S. Lanje

Dr. G. K. Singh
Dr. D. H. Gahane
Dr. A. S. Lanje

Dr. Gopesh. K. Singh (Ph. D., M. Sc. (Electronics)) is working as Associate Professor and Head in the Department of Electronics at Anand Niketan College, Anandwan, Warora-442914 since 1992. He has research experience in the field of instrumentation and his Ph. D. Research title is "Control of Virtual Instrument using Wireless Technology". He has presented his research works at four National Symposium of Instrumentation and has eleven paper publications in national and international journals.

Dr. Dhananjay H. Gahane (Ph. D., M. Sc., DCOS) is working as a Vice Principal, Professor and Head in the Department of Electronics at Nevjabai Hitkarini College, Bramhapuri-441206 since 1986. He has research experience in the field of luminescence. He has published 65 research papers in National and International Journals and presented over 27 conferences at National and International levels. Four students are awarded Ph. D. under his guidance and four students are perusing Ph. D. He is awarded with one patent and Bharat Shikha Ratan Award. He has achieved over 136 citations in google scholar.

Dr. Amrut S. Lanje is working as a Professor and Head in Department of Electronics at Dr. Ambedkar College, Chandrapur (Maharashtra) since 1993. He has huge experience of research work in nanotechnology and nanomaterials. He has published 28 research papers in National and International Journals and presented over 35 conferences at National and International levels. Two students are awarded Ph. D. under his guidance and six students are perusing Ph. D. He is awarded with Best researcher award, Young Scientist Award, Bharat Vidya Ratan Awards. He has achieved over 790 citations in google scholar.

About the Book :

This book is written for Electronics students of Semester -VI, Gondwana University, Gadchiroli, Maharashtra, India. Contents of the syllabus in this book is organised in four units. Unit-I explains concept of arrays and their types. It also explains concepts of C functions and its need and types. Unit-II explains basic concepts of structure, unions and pointers and its applications in C programming. Introduction, Defining and Opening File, Closing a File, I/O Operations on File, Error Handling, Random Access to Files, Command Line Arguments are explained in Unit-III. Unit-IV explains principle, basic concepts, benefits and applications of Object-Oriented Programming. It also introduces C++ and its applications and state differences between C and C++. Each unit at the end has questions asked in university exam. A set of Multiple-Choice Questions (MCQ) are given in Annexure-I.

SATYAM PUBLISHERS & DISTRIBUTORS

4, Gyan Vihar, Iskon Road, Khejdo ka Bas,
Mansarovar, Jaipur - 302020 (Raj.)
M. : 093513 31053, 070620 50596

CAMBRIDGE BOOK HOUSE

M. : 077340 27247, 090793 69109
e-mail: mukesh.prajapat.kumhar10@gmail.com

₹ 2495/-

ISBN : 978-93-91501-01-3

C PROGRAMMING-II

Dr. G.K. Singh
Dr. D.H. Gahane
Dr. A.S. Lanje

Programming

II

Dr. G. K. Singh
Dr. D. H. Gahane
Dr. A. S. Lanje

डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांचे राष्ट्रभारणीसाठी योगदान

प्रा. अरविंद ढोके

आनंद निकेतन महाविद्यालय, आनंदवन, वरोरा जिल्हा चंद्रपूर
मो. नंबर 9404537977, Email -arvinddhoke@gmail.com

सारांश :-

डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांचे कर्तृत्व पाहता कोणताही सदसद्विवेकबुद्धीचा माणूस त्यांना अभिवादन करेल. स्वतंत्र होणारा भारत सर्वांगाने सशक्त व बलशाली व्हावा यासाठी डॉक्टर बाबासाहेब आंबेडकर एकाच वेळी जातिभेद, धर्मभेद, वर्णभेद, लिंगभेद, वर्गभेद, गरिबी, अज्ञान, अंधश्रद्धा अशिक्षितता व असुरक्षितता या समाजविघातक प्रवृत्तीविरुद्ध निकराने लढत होते सोबतच या देशातील शोषित, पीडित, दुर्बल व मागास घटकातील समाजात मानवी हक्क अधिकाराची जाणीव करीत होते. त्यासाठी येथील पारंपारिक व्यवस्थेवर तसेच ब्रिटिशांच्या साम्राज्यवादाच्या अन्यायकारी धोरणावर वैचारिक प्रहार करत होते. म्हणूनच महात्मा गांधींनी असे म्हटले होते की, 'डॉक्टर तुम्ही देशभक्तीचे खणखणीत नाणे आहात. तुम्ही सच्चे देशभक्त आहात

मूळ शब्द: देशभक्त, खणखणीत राष्ट्रीय बाणा, दामोदर, संसदीय लोकशाही

प्रस्तावना:

आधुनिक भारताची राष्ट्र म्हणून जडणघडण 1920 ते 19 50 च्या दरम्यान झाली. नवके याच कालखंडात डॉक्टर बाबासाहेब आंबेडकर यांचे सामाजिक, राजकीय नेतृत्व भारतीय व्यवस्थेत दिसून येते. या कालखंडात भारतीय स्वातंत्र्याची चळवळ सुद्धा भारताच्या जडणघडणीसाठी आकार देत होती. पण डॉक्टर बाबासाहेब आंबेडकरांची राष्ट्र बांधणीची पद्धती व उपाय भारतातील समकालीन नेत्यांपेक्षा वेगळी होती. तळागळातील शोषित, पीडित, मागास लोकांना राष्ट्रीय प्रवाहात आणल्याशिवाय भारत एक राष्ट्र बनू शकणार नाही म्हणून देशाच्या गुलामगिरीतून मुक्त होणे आधी भारतातील पारंपारिक व्यवस्थेतून मुक्त होणे गरजेचे आहे. अशा प्रकारे पिढ्यान्पिढ्या गुलामीत असलेल्या शोषित वंचितांचा लढा राष्ट्रभारणीसाठी डॉक्टर बाबासाहेब आंबेडकरांनी उभारला. सामाजिक संवाद व सहभाग शिवाय राष्ट्रीय एकोपा निर्माण होऊ शकणार नाही म्हणून सांसदीय, न्यायालयीन व प्रत्यक्ष स्तरावर उतरून राजकीय स्वातंत्र्याला बळकट करण्यासाठी अनेक लढे उभे करून डॉक्टर आंबेडकर यांनी आपले योगदान दिलेले दिसून येते.

शि-श्रद्धातिश्रुदांसाठी कार्य-

भारतात पिढ्यान्पिढ्या लोक सामाजिक व मानसिक गुलामगिरी जगत होते. जात, धर्म, वर्ण- भेदला धार्मिक अधिष्ठान देऊन या देशातील बहुसंख्य लोकांवर स्पर्श बंदी व ज्ञान लालची होती. डॉक्टर आंबेडकरांनी आपल्या सखोल वैचारिक मांडणीतून यशस्वीपणे

Published by :

R.P. Publications

H.No. J-180/5-A, 4th Pusta,

Pahari Hotel Wali Gali

Opposite Ajay Medical Store,

Kartar Nagar, Delhi-110053

E-mail: rppublication2009@gmail.com

www.rppublication.com

Mobile: 9968053557, 9811149816

Dr. B.R. Ambedkar: Contribution to Nation Building

© Author

First Edition 2021

ISBN 978-93-82398-95-0

All rights reserved no part of this work may be reproduced, stored in a retrieval system, or transmitted in any form or by any means, electronic, mechanical, photocopying, recording or otherwise, without the prior written permission of the Publishers.

PRINTED IN INDIA

Published by Rajendra Yadav For R.P. Publications Delhi-110002

Printed at Sachin Printers Delhi-53

भारतीय सभ्यता

कला और संस्कृति का इतिहास

प्रा. अरविंद बालकृष्णाजी ढोके
एम.ए., एम.फिल. नेट, सेट (इतिहास)
विभागाप्रमुख
आनन्द निकेतन महाविद्यालय वरोरा, महाराष्ट्र

सत्यम् पब्लिशर्स एण्ड डिस्ट्रीब्यूटर्स
जयपुर

प्रकाशक :

सत्यम् पब्लिशर्स एण्ड डिस्ट्रीब्यूटर्स

4, ज्ञान विहार, इस्कॉन रोड,

मानसरोवर, जयपुर-302020

Mob. - 9351331053

E-mail - satyampub@gmail.com

संस्करण : 2022

© सर्वाधिकार सुरक्षित

ISBN : 978-93-91501-21-1

मूल्य : 1695 रूपये

All right reserved. No part of this publication may be reproduced, stored in a retrieval system, or transmitted, in any form or by any means, electronic, mechanical, photocopying, recording without the prior permission in writing of the publisher. Responsibility for the facts stated, opinions expressed, conclusions reached and plagiarism, if any, in this volume is entirely that of the Author, according to him the matter encompassed in this book has been originally created/edited and resemblance with any such publication may be incidental only. The Publisher bears no responsibility for them, what so ever.

HAND BOOK OF AYURVEDIC MEDICINAL PLANTS

Dr. Sudhakar D. Petkar

With 32 Colour Plates

Dr. Sudhakar D. Petkar is presently working as an associate professor and head of botany department at anand nikan college , anandwan warora taluka warora district chandrapur affiliated to gondwana university gadchiroli. He has 31 years teaching experience at undergraduate level and 3 years at Post graduate level.He attended and presented research paper in national and international conference., seminar and workshops.He has published research papers in national and international peer reviewed and UGC care listed journals.he had received distinguished professor (HEI awards) 2021.

About the Book :

Traditional Indian medicine (ayurveda) is becoming increasingly popular, with many chronic conditions responding to it well. Most patients begin to take conventional medications as soon as their diagnoses are made, so ayurvedic treatments are usually undergone alongside and/or after conventional medical approaches. A detailed knowledge of the action of food, spices, and medicinal plants is needed in order to understand their potential influence fully. While societal use of ayurvedic plants and Indian spices is commonplace, without ill effect, the use of more concentrated products made from single plants, often in the form of teas or tablets, is of more concern. The mechanisms by which polyherbal drugs and their extracts act differ in many respects from the actions of single substances or synthetic drugs. Despite the fact that ayurvedic medicines are based on natural herbal materials, their safety depends on their method of administration, taking into account individuals' needs and their specific disease conditions.

SATYAM PUBLISHERS & DISTRIBUTORS

4, Gyan Vihar, Iskon Road, Khejdo ka Bas,
Mansarovar, Jaipur - 302020 (Raj.)
M. : 093513 31053, 070620 50596
email : satyampub@gmail.com

₹ 2195/-

ISBN : 978-93-91501-22-8

9 789391 501228

लोकतंत्र के प्रकार स्वरूप एवं सिद्धान्त

सरकार
सुरक्षा
हक
वोट
अवश्य
करें
जनता
हक
जुर्म
देश
इसाफ
विकास
हक
वोट
अधिकार
आवाज
सम्मान
लोकतंत्र
समाज
जागरूक
लोकतंत्र
मतदाता
सुरक्षा
जनता
कर्तव्य
कानून

डॉ. तक्षशील एन. सुटे

प्रकाशक :

सत्यम् पब्लिशर्स एण्ड डिस्ट्रीब्यूटर्स

4, ज्ञान विहार, इस्कॉन रोड,

मानसरोवर, जयपुर-302020

Mob. - 9351331053

E-mail - satyampub@gmail.com

संस्करण : 2022

© सर्वाधिकार सुरक्षित

ISBN : 978-93-91501-20-4

All right reserved. No part of this publication may be reproduced, stored in a retrieval system, or transmitted, in any form or by any means, electronic, mechanical, photocopying, recording without the prior permission in writing of the publisher. Responsibility for the facts stated, opinions expressed, conclusions reached and plagiarism, if any, in this volume is entirely that of the Author, according to him the matter encompassed in this book has been originally created/edited and resemblance with any such publication may be incidental only. The Publisher bears no responsibility for them, what so ever.

OM SAI

गोंडवाना विद्यापीठ, गडचिरोली
बी. कॉम. तृतीय वर्ष : सहाय्ये सत्र

निगमीय कायदे CORPORATE LAW

प्रा. मनोहर रामचंद्र चौधरी

गोंडवाना विद्यापीठ, गडचिरोलीच्या बी. कॉम. मुलीय वर्षाच्या महात्म्या सत्रासाठी
तसेच महाराष्ट्रातील इतर विद्यापीठात 'निगमीय कायदे' हा विषय अभ्यासणाऱ्या व
स्पर्धा परीक्षांची तयारी करणाऱ्या विद्यार्थ्यांसाठी उपयुक्त

निगमीय कायदे (CORPORATE LAW)

प्रा. मनोहर रामचंद्र चौधरी
एम.कॉम., एम.फिल., एम.ए. (अर्थशास्त्र)
सहाय्यक प्राध्यापक (कॉमर्स)
आनंद निकेतन महाविद्यालय, आनंदवन,
वरोरा, जि. चंद्रपूर

ओम साई पब्लिशर्स अँड डिस्ट्रीब्युटर्स

* नागपूर

* पुणे

* दिल्ली

❖ निगमीय कायदे (Corporate Law)
❖ © सर्व हक्क प्रकाशकाधिन

❖ ISBN : 978-93-93973-43-6

❖ प्रथम आवृत्ती- एप्रिल, २०२२

❖ प्रकाशक :

श्री गणेश राऊत

ओम साई पब्लिशर्स अँड डिस्ट्रीब्युटर्स

२९, इंदिरा नगर, टी.बी. वार्डच्या मागे, नागपूर

मो. नं. ९९२३६९३५०६, ई-मेल- ospdnagpur@yahoo.com

❖ मुद्रक व डिस्ट्रीब्युटर्स:

श्रीमती ज्योती नरेश खापेकर

साई ज्योती पब्लिकेशन

मो. नं. ९७६४६७३५०३

ई-मेल- sjp10ng@gmail.com, वेब साईट- www.saijyoti.in

❖ सेल्स ऑफिस:

बुक्स एन. बुक्स

६५, शॉप नं. २, राधिका पॅलेस,

हनुमान नगर रोड, मेडिकल चौक, नागपूर, मो. नं. ९९२३६९३५०६

❖ शाखा:

पुणे शाखा :

२०३, परिस स्पर्श हार्ट,

अंबामाता मंदिर रोड,

अंबाई दरा, धायरी, पुणे- ४११०४१

मो. नं. ९४२०३१८८८४

न्यु दिल्ली शाखा :

२१३, वर्धन हाऊस, ७/२८

अंसारी रोड, दरियागंज,

न्यु दिल्ली- ११०००२

मो. नं. : ८८८८८२८०२६,

९३२५६५६६०२

❖ अक्षर जुळवणी:

हरि ओम कॅम्प्युटर्स, नागपूर, मो. नं. ८९९९७४३४९८

This book is designed to help the students doing their research work in Solution Chemistry, Ultrasonic investigation of liquids, Biophysical Sciences and Molecular liquids. Non-covalent interactions or secondary forces are very important which relates the physicochemical and catalytic reactions. Volumetric and Viscometric methods are very easy to measure these interactions which are discussed in this book. It will be helpful for students in this field. This book is simplified through various exercises.

Dr. Shaukat Shah

Investigation of Non-Covalent Interactions

Guide for Researchers

Dr. Shaukat Ajim Shah is Ph.D. in Chemistry, Qualified NET, SET and GATE Examinations. Presently he is Associate Professor of Chemistry at Anand Niketan College, Anandwan, Maharashtra (India) and has 16 years of teaching experience at undergraduate and postgraduates. His area of interest is *Ultrasonic Techniques in Solution Chemistry*.

 LAMBERT
Academic Publishing

shaukatshahmb@gmail.com [LOGOUT](#)

- [Home](#)
- [My data](#)
- [Projects](#)
- [Refer your Friends](#)
- [Royalty Payments](#)
- [Marketing Material](#)
- [Group Deals](#)

eBook could not be created!

My Projects

- ✓ Title
- ✓ Subtitle
- ✓ PDF Upload
- ✓ Bio/Vita
- ✓ Author image
- ✓ Accepted

Project ID: #191055

Untersuchung von nicht-kovalenten Wechselwirkungen

Leitfaden für Forscher

ISBN: 978-620-4-61553-0

Editor: ikorjevskaja

Contributor : Dr. Shaukat Shah

Status: Published

[Download eBook](#)

- ✓ Title
- ✓ Subtitle
- ✓ PDF Upload
- ✓ Bio/Vita
- ✓ Author image
- ✓ Accepted

Project ID: #191057

Recherche d'interactions non covalentes

Guide pour les chercheurs

ISBN: 978-620-4-61555-4

Editor: ikorjevskaja

Contributor : Dr. Shaukat Shah

Status: Published

[Download eBook](#)

- Title
- Subtitle
- PDF Upload
- Bio/Vita
- Author image
- Accepted

Project ID: #191058

Indagine sulle interazioni non covalenti

Guida per i ricercatori

ISBN: 978-620-4-61556-1

Editor: ikorjevskaja

Contributor : Dr. Shaukat Shah

Status: Published

[Download eBook](#)

- Title
- Subtitle
- PDF Upload
- Bio/Vita
- Author image
- Accepted

Project ID: #191059

Investigação de Interações Não-Covalentes

Guia do Investigador

ISBN: 978-620-4-61557-8

Editor: ikorjevskaja

Contributor : Dr. Shaukat Shah

Status: Published

[Download eBook](#)

- Title
- Subtitle

- ✔ PDF Upload
- ✔ Bio/Vita
- ✔ Author image
- ✔ Accepted

Project ID: #191060

Исследование нековалентных взаимодействий

Руководство для исследователей

ISBN: 978-620-4-61558-5

Editor: ikorjevskaja

Contributor : Др. Шаукат Шах

Status: Published

[Download eBook](#)

This book is designed to accomplish the necessity of students of different field of science such as chemical sciences, life sciences, biophysical and physical sciences, biochemistry. It is very much useful for Undergraduate, postgraduates and researchers of various fields of science. Synthesis of organic compounds, nonmaterial and luminescence materials need specific concentration of solution of given material/chemicals. This book helps to prepare the solution of any compound/materials for practical or experimental purpose.

Shaukat Shah

How to Prepare solutions

Guide for Graduates and Postgraduates

Dr. Shaukat Ajim Shah is Ph.D. in Chemistry, Qualified NET, SET and GATE Examinations. Presently he is Associate Professor of Chemistry at Anand Niketan College, Anandwan, Warora, Maharashtra (India) and has 16 years of teaching experience at undergraduate and postgraduates. His area of interest is Ultrasonic Techniques in Solution Chemistry.

9 786204 740201

 LAMBERT
Academic Publishing

डॉ. राजेश प्रल्हाद कांबळे
एम.ए., एम.फिल्., पीएच.डी.
अर्थशास्त्र विभाग प्रमुख

डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर कला, वाणिज्य व विज्ञान महाविद्यालय, ब्रह्मपुरी जि. चंद्रपूर येथे सहयोगी प्राध्यापक म्हणून कार्यरत आहेत. आचार्य पदवीचे मार्गदर्शक. त्यांच्या मार्गदर्शनात तीन विद्यार्थ्यांचे संशोधन कार्य पूर्ण झाले, व तीन विद्यार्थ्यांचे संशोधन कार्य सुरु आहे.

राष्ट्रीय आंतरराष्ट्रीय, राज्यस्तरीय, कार्यशाळा, परिषद, परिसंवादात्मक सहभाग, विविध जर्नल्समध्ये १७ पेक्षा जास्त शोधनिबंध प्रकाशित झालेले आहेत. २००९ पासून U.G. व P.G. अध्यापनाचे कार्य सुरु आहे. गोंडवाना विद्यापीठ, गडचिरोलीच्या अर्थशास्त्र अभ्यास मंडळाचे सदस्य आहेत.

डॉ. नरेंद्र केशव पाटील
एम.ए., नेट., एम.फिल्., पीएच.डी.,
अर्थशास्त्र विभाग प्रमुख

आनंद निकेतन विज्ञान, कला व वाणिज्य महाविद्यालय, आनंदवन, वरोरा, जि. चंद्रपूर येथे सहाय्यक प्राध्यापक म्हणून कार्यरत आहेत. राष्ट्रीय, आंतरराष्ट्रीय, राज्यस्तरीय कार्यशाळा, परिषद, परिसंवादात्मक सहभाग, विविध जर्नल्समध्ये २३ पेक्षा जास्त शोधनिबंध प्रकाशित झालेले आहेत. २००७ पासून U.G. व २०१९ पासून P.G. अध्यापनाचे कार्य सुरु आहे. तसेच महाविद्यालयामध्ये विविध विभागांतर्गत स्पर्धा परीक्षा व विद्यार्थ्यांना मार्गदर्शन करतात.

ISBN : 978-93-91201-05-0

₹ 225/-

ओम साई पब्लिशर्स अॅण्ड डिस्ट्रीब्युटर्स

प्लॉट नं. २९, टी. वी. वार्ड च्या मागे, इंदिरा नगर, नागपूर - ४४०००३
मो.: ९९२३६९३५०६, E-mail : ospdnagpur@gmail.com

गोंडवाना विद्यापीठ, गडचिरोली

एम. ए. प्रथम वर्ष : प्रथम सत्र

स्यूल आर्थिक विश्लेषण - 1

ACRO ECONOMICS ANALYSIS - 1

डॉ. राजेश प्रल्हाद कांबळे

डॉ. नरेंद्र केशव पाटील

डॉ. नरेंद्र केशव पाटील
एम.ए., नेट., एम.फिन., पीएच.डी.,
अर्थशास्त्र विभाग प्रमुख

आनंद निकेतन विज्ञान, कला व वाणिज्य महाविद्यालय, आनंदवन, वरोरा, जि. चंद्रपूर येथे सहाय्यक प्राध्यापक म्हणून कार्यरत आहेत. राष्ट्रीय, आंतरराष्ट्रीय, राज्यस्तरीय कार्यशाळा, परिषद, परिसंवादात्मक सहभाग, विविध जर्नल्समध्ये २३ पेक्षा जास्त शोधनिबंध प्रकाशित झालेले आहेत. २००७ पासून U.G. व २०१९ पासून P.G. अध्यापनाचे कार्य सुरु आहे. तसेच महाविद्यालयामध्ये विविध विभागांतर्गत स्पर्धा परीक्षा व विद्यार्थ्यांना मार्गदर्शन करतात.

डॉ. राजेश प्रल्हाद कांबळे
एम.ए., एम.फिन., पीएच.डी.,
अर्थशास्त्र विभाग प्रमुख

डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर कला, वाणिज्य व विज्ञान महाविद्यालय, ब्रह्मपुरी जि. चंद्रपूर येथे सहाय्यगी प्राध्यापक म्हणून कार्यरत आहेत. आचार्य पदवीचे मार्गदर्शक, त्यांच्या मार्गदर्शनात तीन विद्यार्थ्यांचे संशोधन कार्य पूर्ण झाले, व तीन विद्यार्थ्यांचे संशोधन कार्य सुरु आहे.

राष्ट्रीय आंतरराष्ट्रीय, राज्यस्तरीय, कार्यशाळा, परिषद, परिसंवादात्मक सहभाग, विविध जर्नल्समध्ये १७ पेक्षा जास्त शोधनिबंध प्रकाशित झालेले आहेत. २००९ पासून U.G. व P.G. अध्यापनाचे कार्य सुरु आहे. गोंडवना विद्यापीठ, गडचिरोलीच्या अर्थशास्त्र अभ्यास मंडळाचे सदस्य आहेत.

ISBN - 978-93-91201-55-5

₹: 225/-

SAI JYOTI PUBLICATION
Phone : 9764673503, 99235935
email : sjp10ng@gmail.com
Website: www.saijyoti.in

OM SAI PUBLISHERS & DISTRIBUTORS
Mob. No. :9923693506
E-mail : ospdnagpur@gmail.com

Available Also on

महाराष्ट्र शासन, अर्थशास्त्र विभाग
एम. ए. प्रथम वर्ष : द्वितीय सत्र

SAI JYOTI

स्यूल आर्थिक विश्लेषण - 2

MACROECONOMICS ANALYSIS - 2

डॉ. नरेंद्र केशव पाटील डॉ. राजेश प्रल्हाद कांबळे

SAI JYOTI PUBLICATION
The way of Light

121

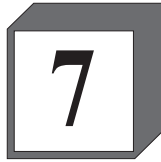
Hydrobiology and Fisheries (Vol. 1)

Editors: Dr. Vishwas Balasaheb Sakhare; Dr. Ashwini Dnayndeo Chalak
Dr. Shivaji Gyanba Jetithor

ISBN: 978-93-88854-

Edition: 2021

Published by: Discovery Publishing House Pvt. Ltd., New Delhi (India)

**Status, Problems and Sustainable Development of
Prawn and Shrimp Culture Fishery in India**

Sanyogita Verma
Pramod R. Chaudhari

ABSTRACT

Both freshwater and brackish water shrimp (prawn) culture fishery is in vogue in India. Traditionally, it has been commonly cultured in confined brackish water bodies in the coastal districts of India. Now it is a commercially activity in India. Brackish water shrimp farming started in seventies in other countries and in a big way in India during 1991-94 especially in the coastal districts of Andhra Pradesh and Tamil Nadu.

Shrimp farming has now been developed in large number of countries throughout the world to compliment the natural marine and freshwater shrimp fishery which is increasingly falling short to meet the enormous demand for shrimps. Another reason for its introduction in tropical and sub-tropical countries is the export potential of shrimps and large margin of profit in this industry. It is exported to EEC countries and USA. The world market for shrimp is expanding with attractive prices.

Shrimp aquaculture increased rapidly in different countries, with unplanned and unregulated development; and mostly in mangrove and estuarine systems, and agricultural soils leading to environmental degradation with multiple impacts that led to conflict with public. Shrimp culturing has experienced many ups and downs due to many issues including oppose from the environmentalists and public. However, scientifically managed shrimp

5

UNIQUE ECOSYSTEM OF COLD WATER FISHES AND COLDWATER FISHERY STATUS IN INDIA

Sanyogita Verma¹, and Pramod R. Chaudhari²

¹Anand Niketan College, Anandwan, Warora, Maharashtra, India

²Ex-Deputy Director, National Environmental Engineering Research
Institute (CSIR-NEERI), Nagpur, Maharashtra, India

Abstract

The coldwaterfishes in cold hilly areas of India are the part of unique ecosystem of coldwater fishery, which is important to conserve the important gene pool, and to support local socio-economic development. Therefore, it is important for sustainable development of hilly regions of India. Coldwater fishes occur in North-West and North-East Himalayas as well as in Nilgiri District in Western Ghat. Coldwater fishes occupy an important place amongst the freshwater fishes of India, from the view point of genetic resources and economy of hilly region. The water bodies in coldwater ecosystem have temperature of water ranging from 5 to 25°C and contain rich oxygen (7.8 to 10.2 mg/L) and low carbon di-oxide. Coldwater fishes are well adapted structurally and physiologically for their extreme environment. Coldwater fishery is very important for developing domestic market, food security, aquaculture and open avenues for employment and business opportunities in aquaculture, ornamental fish, and ecotourism including angling, sport fishing etc. Coldwater fish resource and fishery is now affected by many intrinsic constraints, absence of infrastructural facilities, environmental and anthropogenic impacts and suitable legal provisions for the

Madhya Pradesh Bhoj (Open) University, Bhopal
(Established under an Act of State Assembly in 1991)

मध्यप्रदेश भोज (मुक्त) विश्वविद्यालय, भोपाल

SELF - LEARNING MATERIAL

**B.Sc. Second Year
Physics, Paper - II**

**ELECTROSTATICS,
MAGNETOSTATICS AND
ELECTRODYNAMICS**

Reviewer Committee

1. Dr. S.K. Vijay
Professor,
Govt. MLB College, Bhopal (MP).
2. Dr. Umesh Chandra Pandey
Regional Director,
IGNOU, Bhopal (MP).
3. Dr. B.K. Sinha
Professor,
Institute for Excellence in Higher Education (IEHE),
Bhopal (MP).

Advisory Committee

1. Dr. Jayant Sonwalkar
Hon'ble Vice Chancellor,
Madhya Pradesh Bhoj (Open) University,
Bhopal (MP).
2. Dr. L.S. Solanki
Registrar,
Madhya Pradesh Bhoj (Open) University,
Bhopal (MP).
3. Dr. Kishore John
Director,
Madhya Pradesh Bhoj (Open) University,
Bhopal (MP).
4. Dr. S.K. Vijay
Professor,
Govt. MLB College,
Bhopal (MP).
5. Dr. Umesh Chandra Pandey
Regional Director,
IGNOU, Bhopal (MP).
6. Dr. B.K. Sinha
Professor,
Institute for Excellence in Higher Education (IEHE),
Bhopal (MP).

COURSE WRITERS

Dr. Shruti Patle Rahangdale, Assistant Professor, Department of Physics, Priyadarshini J.L. College of Engineering, Nagpur.

Anita P. Dethé, Assistant Lecturer, Navpratibha Junior College, Nagpur.

Dr. Nilesh S. Ugemuge, Assistant Professor, Department of Physics, Anand Niketan College, Warora.

Copyright © Reserved. Madhya Pradesh Bhoj (Open) University, Bhopal

All rights reserved. No part of this publication which is material protected by this copyright notice may be reproduced or transmitted or utilized or stored in any form or by any means now known or hereinafter invented, electronic, digital or mechanical, including photocopying, scanning, recording or by any information storage or retrieval system, without prior written permission from the Registrar, Madhya Pradesh Bhoj (Open) University, Bhopal.

Information contained in this book has been published by VIKAS® Publishing House Pvt. Ltd. (Developed by Himalaya Publishing House Pvt. Ltd.) and has been obtained by its Authors from sources believed to be reliable and are correct to the best of their knowledge. However, the Madhya Pradesh Bhoj (Open) University, Bhopal, Publisher and its Authors shall in no event be liable for any errors, omissions or damages arising out of use of this information and specifically disclaim any implied warranties or merchantability or fitness for any particular use.

Published by Registrar, MP Bhoj (Open) University, Bhopal in 2020

Vikas® is the registered trademark of Vikas® Publishing House Pvt. Ltd.

VIKAS® PUBLISHING HOUSE PVT. LTD.

E-28, Sector-8, Noida - 201301 (UP)

Phone: 0120-4078900 • Fax: 0120-4078999

Regd. Office: A-27, 2nd Floor, Mohan Co-operative Industrial Estate, New Delhi - 1100 44.

• Website: www.vikaspublishing.com • Email: helpline@vikaspublishing.com

**B.Sc. Second Year
Physics, Paper - II**

**ELECTROSTATICS,
MAGNETOSTATICS AND
ELECTRODYNAMICS**

Madhya Pradesh Bhoj (Open) University, Bhopal
(Established under an Act of State Assembly in 1991)

मध्यप्रदेश भोज (मुक्त) विश्वविद्यालय, भोपाल

Kolar Road, Near Swarn Jayanti Park, Yashoda Vihar Colony,
Chuna Bhatti Bhopal, Madhya Pradesh-462016

ISBN 978-93-5453-466-9

9 789354 534669

Synthesis and luminescence study of silicate-based phosphors for energy-saving light-emitting diodes

Authors

Nilesh Ugemuge, Yatish R Parauha, SJ Dhoble

Publication date

2021/1/1

Book

Energy Materials

Pages

445-480

Publisher

Elsevier

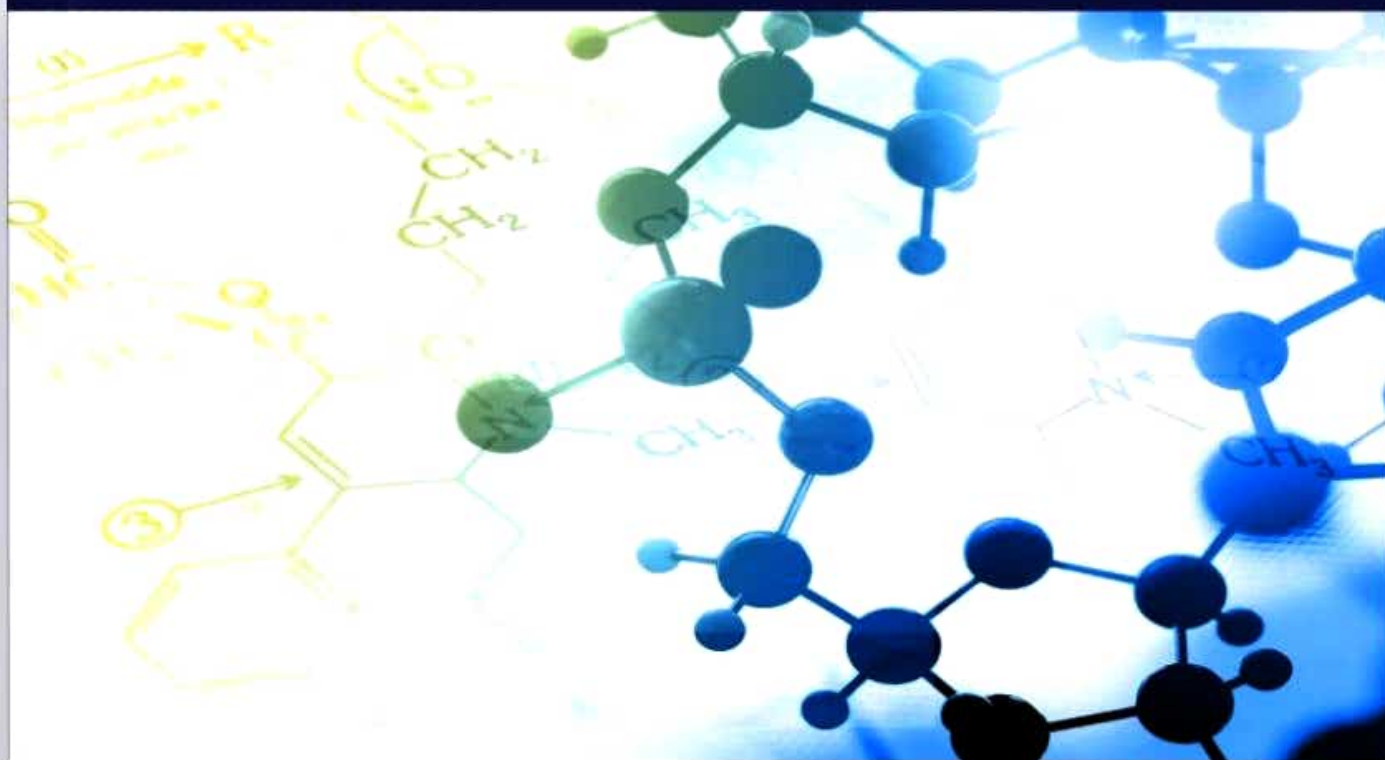
Description

Different synthesis methods for rare-earth-doped silicate phosphors and the development of different characterization techniques with their applications are discussed in this chapter. The stability and high luminous intensity of silicate materials make them practically important in the field of white light-emitting diodes. This chapter helps to understand the theoretical and methodological strategies regarding various approaches to synthesizing phosphors as silicate-based host materials. At present, a large number of silicate-based luminescent materials are being synthesized and reported. Among them, the most common methods used for synthesis are found to be solid-state reaction, combustion, wet chemical process, coprecipitation, and sol-gel methods. Intense peaks observed with doped rare earths in thermoluminescence and photoluminescence are discussed with transitions in crystal lattices. X-ray diffraction ...

Total citations

Cited by 3

Sandip Parkhi
Avinash Nannaware

Concept of Halogen Derivatives

Guide for UG and PG Students.

 LAMBERT
Academic Publishing

This book is designed to help the undergraduate and post-graduate students for better understanding the concept of halogen derivatives in organic chemistry. It will be helpful for students in this field. This book is simplified through various examples.

In this book, you will study the Classification, nomenclature, important methods of preparation, physical - chemical properties and uses of organo-halogen compounds i.e Halogen Derivatives.

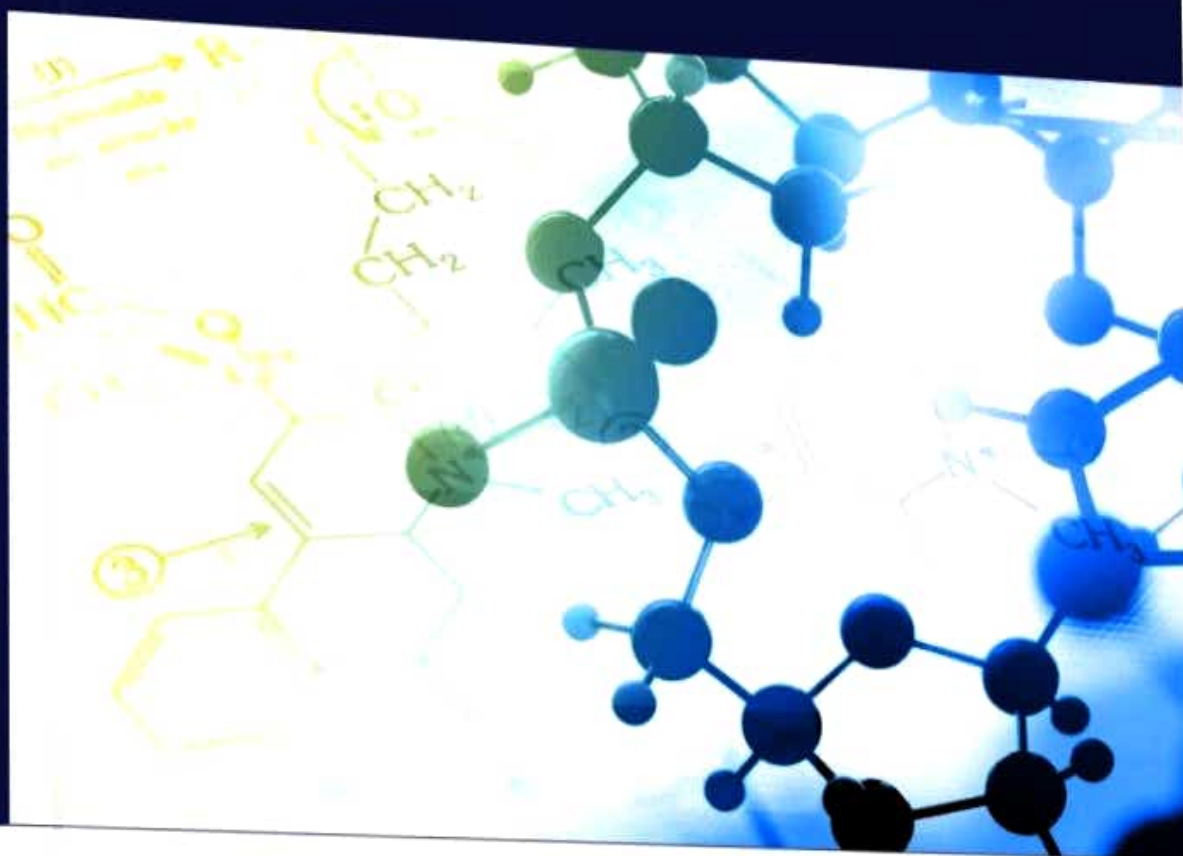

Mr. Sandip Mahadeo Parkhi is Qualified SET , B.Ed , D.Ed and got Four gold medals in M.Sc Chemistry. Presently he is Assistant Professor in Chemistry at Anand Niketan College, Warora (India).

Mr. Avinash Mahadeo Nannaware is Qualified NET, SET, GATE and B.Ed . Presently he is Assistant Professor in Chemistry at Anand Niketan College.Warora (India).

978-3-xxx-xxxx-x

Sandip Parkhi
Avinash Nannaware

Concept of Halogen Derivatives

Guide for UG and PG Students.

 LAMBERT
Academic Publishing

ISBN-13:	978-620-4-73990-8
ISBN-10:	6204739905
EAN:	9786204739908
Book language:	English
Blurb/Shorttext:	This book is designed to help the undergraduate and post-graduate students for better understanding the concept of halogen derivatives in organic chemistry. It will be helpful for students in this field. This book is simplified through various examples. In this book, you will study the Classification, nomenclature, important methods of preparation, physical - chemical properties and uses of organo-halogen compounds i.e Halogen Derivatives.
Publishing house:	‣ LAP LAMBERT Academic Publishing
Website:	‣ https://www.lap-publishing.com/
By (author) :	Sandip Parkhi, Avinash Nannaware
Number of pages:	52
Published on:	2022-01-24
Stock:	Available
Category:	‣ Chemistry
Price:	43.90 €
Keywords:	halogen, Halogen Derivatives, Alkyl halide, IUPAC Name, Physical and chemical properties of alkyl halide, SN1 & SN2 Reaction